

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Postoje společnosti k osobám propuštěným z výkonu trestu

Bc. Petra Fišerová

Diplomová práce

2018

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Petra Fišerová**
Osobní číslo: **H15425**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Resocializační pedagogika**
Název tématu: **Postoje společnosti k osobám propuštěným z výkonu trestu**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Diplomová práce se zabývá postoji společnosti k osobám propuštěným z výkonu trestu. V teoretické části práce pojednává o postojích jako sociálně psychologické kategorii, o problematice výkonu trestu odnětí svobody jakož i o typech výkonu trestu odnětí svobody. Práce se soustředí i na důležitou úlohu sociálního pracovníka, kurátora a analyzuje úkoly Probační a mediační služby při opětovném začleňování propuštěného do běžného života. Dále práce pojednává o specifikách u propuštěných osob a upozorňuje na problematiku následné reintegrace propuštěného zpět do běžného života. Závěr teoretické části práce je věnován organizacím, které se věnují sociální práci s danou skupinou osob. Praktická část diplomové práce zjišťuje postoje naší společnosti k propuštěným osobám z výkonu trestu pomocí kvantitativního výzkumu. Výzkum je prováděn formou dotazníkového šetření a v rámci výzkumu bude realizován náhodný výběr respondentů. Výsledky výzkumu se stanou východiskem pro návrhy a opatření.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČERNÍKOVÁ, V. Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 256 s. ISBN 978-80-7380-138-0.

PETERSILIA, J. When prisoners come home: parole and prisoner reentry. New York: Oxford University Press, 2003. 288 s. ISBN 0-19-516086-X.

BIEDERMANOVÁ, E., PETRAS, M. Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 99 s. ISBN 978-80-7338-115-8.

ŠTERN, P. a kol. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. Úvod do penologie II. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 184 s. ISBN 978-80-7435-378-9.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Albín Škoviera, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2017**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne

Bc. Petra Fišerová

Poděkování:

Ráda bych poděkovala doc. PhDr. Albínu Škovierovi za odborné připomínky a rady. Dále bych chtěla poděkovat paní Zlatuši Sojkové za zprostředkování výzkumu s účastníky vzdělávání na U3V a paní Michaele Smetákové za zprostředkování kontaktů na kluby seniorů. V neposlední řadě děkuji všem respondentům za věnovaný čas a ochotu.

ANOTACE

Práce se zabývá postoji společnosti k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody. Teoretická část práce pojednává o postojích jako o sociálně psychologické kategorii, výkonu trestu odnětí svobody, negativních důsledcích uvěznění a následném propuštění na svobodu jako o náročné životné situaci. Praktická část práce zjišťuje konkrétní postoje v naší společnosti k osobám s kriminální minulostí.

KLÍČOVÁ SLOVA

postoje, trest odnětí svobody, negativní důsledky, propuštění z výkonu trestu, znovuzачlenění

TITLE

Attitudes of society towards persons released from prison

ANNOTATION

The thesis deals with the attitude of society to persons released from imprisonment. The theoretical part of the thesis discusses about the attitudes as a socio-psychological category, the execution of the sentence of imprisonment, the negative consequences of imprisonment and subsequent release to freedom as a challenging life situation. The practical part of the thesis determines the specific attitudes in our society to persons with a criminal past.

KEYWORDS

attitudes, imprisonment, negative consequences, released from prison, reintegration

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 POSTOJE.....	10
1.1 Vymezení a funkce postojů.....	10
1.2 Formování a změna postojů.....	11
2 TREST A VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	13
2.1 Pojem trest, jeho funkce a účel.....	13
2.2 Vězeňská služba České republiky.....	14
2.3 Výkon trestu odnětí svobody.....	17
3 NEGATIVNÍ DŮSLEDKY UVĚZNĚNÍ.....	21
3.1 Prizonizace.....	22
3.2 Stigmatizace.....	24
3.4 Nezaměstnanost.....	25
3.5 Zadluženost.....	26
3.6 Ztráta sociálních vztahů.....	27
4 PROPUŠTĚNÍ Z VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY.....	29
4.1 Postpenitenciární péče.....	29
4.2 Úloha sociálního pracovníka a kurátora pro dospělé.....	31
4.3 Probační a mediační služba.....	33
4.4 Nestátní neziskové organizace.....	35
4.5 Problematika znovu-začleňování osob propuštěných z výkonu trestu.....	37
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	41
5.1 Stanovení výzkumného problému, cíle výzkumu a hypotéz.....	41
5.2 Předmět výzkumu.....	43
5.3 Metoda výzkumu.....	43
5.4 Vyhodnocení výzkumu.....	44
5.5 Návrhy a opatření.....	70
ZÁVĚR.....	72
POUŽITÉ ZDROJE.....	73
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	77
SEZNAM PŘÍLOH.....	79

ÚVOD

Žijeme ve společnosti, která se mění a vyvíjí závratnou rychlostí. Moderní společnost nabízí nepřehledné množství možností, ale také rizik. I výkon vězeňství se podstatně změnil od dob minulých. Společnost se snaží pomocí výkonu trestu odnětí svobody pachatele trestných činů napravovat a resocializovat, dávat jim druhou šanci, ač se to vždy nedaří. Společnost tvoří jednotlivci a každý jedinec chce někam patřit, chce být přijímán. Každý člověk je jedinečná osobnost, která má své osobnostní charakteristiky, životní zkušenosti, hodnoty a potřeby. Ve výsledku jsme však každý stejný, každý chceme mít kolem sebe lidi, kteří nás chápou a přijímají, i když nejsme dokonalí a sdílí s námi stejné hodnoty. To samé platí o osobách, které prošly trestem odnětí svobody. I tyto osoby se chtějí začlenit do skupiny, do společnosti, která je bude přijímat a nepohlížet na ně skrz „prsty“.

Trest odnětí svobody je jistě pro každého velmi náročnou životní situací, pokud jej ovšem osoba nevykonává dobrovolně, protože se ztotožnila s vězeňskou subkulturou. Před propuštěním z vězení může mít člověk daleko větší obavy než při samotné nástupu do výkonu trestu odnětí svobody. Ve vězeňském zařízení je osoba „chráněná“ před vnějším světem a ve skupině s podobnými typy lidí. Venku čeká pohled okolí, stigmatizace, často i dluhy či narušené vztahy s rodinou, která je také velmi zatížena uvězněním jejího člena. Negativní důsledky výkonu trestu odnětí svobody jsou předmětem zájmu teoretické části diplomové práce.

Téma diplomové práce jsem si zvolila z důvodu osobního zájmu o oblast vězeňství a postpenitenciární péči. Podobnou oblastí zájmu jsem se zabývala již ve své bakalářské práci, jejím tématem byla komparace trestu odnětí svobody na doživotí a trestu smrti, ovšem praktická část byla z pohledu pracovníků Vězeňské služby v konkrétní vybrané věznici, kam se umisťují i osoby odsouzené na doživotí. A jelikož u nás neexistuje absolutní doživotní trest, tudíž i osoba, která byla odsouzena k tomuto trestu, může po zákonem stanovené době podat žádost o podmíněné propuštění. Začalo mě zajímat, jak se společnost k propuštěným osobám z výkonu trestu staví, zda je přijímá či nikoliv a jak silné předsudky v naší společnosti jsou. Proto jsem si následně vybrala za své téma diplomové práce právě postoje společnosti k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody. V práci jsem tedy zmínila postoje jako relativně stálé, naučené systémy hodnocení konkrétního objektu, výkon trestu odnětí svobody, ne však na doživotí, ale zaměřila jsem se spíše na negativní důsledky uvěznění a následné propuštění na svobodu. Empirická část práce se pak zaměřuje přímo na zjišťování

postojů a názorů společnosti na osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, a to pomocí dotazníkového šetření, které lépe osloví větší množství respondentů.

1 POSTOJE

S pojmem postoj se ne setkáváme pouze v psychologii, ale objevíme ho ve spoustě dalších vědních disciplín. Pojem postoj má velmi široké uplatnění. Díky postojům můžeme například vysvětlovat příčiny chování u jednotlivce, ale také u celé sociální skupiny. Poznáání daných postojů nám může pomoci zjistit i směry budoucího vývoje chování daného jedince či skupiny. První kapitola této diplomové práce se zabývá postoji obecně jako sociálně psychologickou kategorií. V praktické části této práce jsou poté zjišťovány konkrétní postoje společnosti k sociální skupině osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody.

1.1 Vymezení a funkce postojů

Postoje tvoří důležitou složku komunikace, je to určitý názor, volba, pocit ve vztahu k určité záležitosti. Postojem reagujeme na předměty, osoby či situace a vyjadřujeme pomocí nich náš hodnotový systém. Postoje získáváme po celý život a úzce souvisí také se samotnou socializací jedince.

Vágnerová definuje postoje jako „přetrvávající získané dispozice k určitému hodnocení a z toho vyplývajícím specifickému způsobu chování v různých situacích, respektive ve vztahu k nějakým objektům.“ (Vágnerová, 2004, 291 s.)

Dle Výrostka a Slaměníka nejsou postoje neutrální, ale vyjadřují náš hodnotící vztah k různým sociálním objektům, které nás v našem prostředí obklopují. Ukazují, co upřednostňujeme nebo naopak odmítáme. Proto má postoj relativně stabilní charakteristiku, projevující se v hodnocení daných objektů. Část našich postojů je vrozená, avšak většinu získáváme až v průběhu života díky našim osobním zkušenostem či sociálním učením. Dále Výrostek a Slaměnik uvádějí, že máme dvě základní funkce postojů. První z nich je funkce poznávací, ve které postoje organizují zkušenosti a druhá funkce je instrumentální, kde díky postojům maximalizujeme zisky a naopak minimalizujeme ztráty. (Výrostek, Slaměnik, 2008)

Řezáč popisuje postoje jako součást osobnosti, v nichž se projevuje jako celek a jsou výsledkem předchozích interakcí. Postoje se projevují v chování a jednání člověka a zpětně ovlivňují i další utváření vztahů člověka k jeho sociálnímu prostředí. Dle Řezáče mohou být zjevné v konkrétní činnosti či skryté a projeví se až v závislosti na situačních okolnostech. Jedná se o připravenost se chovat určitým způsobem a toto chování vychází z posouzení a hodnocení objektu, ke kterému zaujímáme konkrétní postoj. (Řezáč, 1998)

Vágnerová ve své knize uvádí následující tři složky postojů (tzv. tříkomponentový model):

- Kognitivní (poznávací) - vyjadřuje, kolik víme o předmětu postoje,
- Afektivní (citová) - jaké emoce u nás předmět postoje vyvolává a intenzitu těchto pocitů,
- Konativní (behaviorální) - jak reagujeme na předmět postoje, naše chování a jednání, je ovlivněno rozumovou a emotivní složkou postoje a opačně. (Vágnerová, 2004)

Řezáč dále vystihuje problematiku postojů pomocí jejich základních znaků, které jsou:

- 1) postoj je strukturovaný, tvoří ho tři základní složky: poznávací, citová a volní (konativní) a tyto složky tvoří celek, který je závislý na typu osobnosti a situaci,
- 2) postoj je dynamický, projevuje se to v proměnlivosti poměru jednotlivých složek postoje, ve stabilitě postoje, v intenzitě postoje, v jeho hloubce a v polaritě postoje (kladný – neutrální – záporný). (Řezáč, 1998)

Lašek uvádí, že postoj je vyhodnocený názor. Ovšem názor se stává postojem teprve tehdy, když obsahuje hodnocení pro nebo proti. Postoje se vytvářejí v procesu uspokojování našich potřeb. Příznivé postoje se vytvářejí k osobám či věcem, které zajišťují uspokojování našich potřeb a negativní k těm objektům, které uspokojování potřeb brání. (Lašek, 2011)

Postoje nám slouží ke snadnější orientaci ve světě, k jeho porozumění a uspořádání si ho do přehledné struktury. Umožňují nám snáze kategorizovat informace, které během života získáváme a dát jim určitý význam. Díky postojům můžeme hodnotit realitu zjednodušeně. (Vágnerová, 2004)

1.2 Formování a změna postojů

Vznikla řada významných studií zaměřených na poznání oblasti formování a změny postoje. Hlavní prostředek k navození změny postojů je persvaze neboli přesvědčování. I v současné době je přesvědčování, jako hlavní prostředek ke změně postojů, stále v centru pozornosti výzkumů. Dle Výrostka a Slaměníka se však formuluje i další zaměření, které vychází z předpokladu, že efektivnější než přesvědčování je práce s jedincem, u kterého můžeme změnu navodit účastí v různých sociálních situacích. Mnoho různých psychologů si totiž podle studií klade otázku, zda snaha o změnu konkrétního postoje jedince může vést k pozitivními a stabilními výsledku, aniž by předtím došlo k poznání hlubšího psychologického kontextu. Zdrojem persvazivní informace pak může být jak určitá osoba, tak zpráva z médií. Sociálně-psychologické výzkumy se však dosud zaměřovaly spíše na

charakteristiky komunikátora. Největší pozornost byla zaměřena na věrohodnost (objektivnost), sílu a atraktivnost zdroje. (Výrostek, Slaměník, 2008)

Podle dosavadních výzkumů má nejzásadnější vliv na změnu postojů osobní zkušenost. Dále je dokázáno, že informace v hovorové formě má větší vliv na změnu než ve formě psané. Ovšem pokud je informace obsáhlejšího charakteru, je vyšší míra porozumění dané zprávě u psané formy. Důležitou roli hraje to, do jaké míry upoutá informace pozornost příjemce, zda ji porozumí, přijme ji a uchová ve své paměti. (Výrostek, Slaměník, 2008)

Dle Laška závisí měnitelnost postojů na řadě faktorů, kterými jsou například osobnost jedince (hlavně jeho inteligence), kvalita hodnotového systému, přidružení se člověka k sociální skupině či percepční obrana daného jedince (vnímám, jen to co chci). Při posuzování kvality našeho hodnotového systému závisí možnost změny postoje na tom, jak dalece jsou postoje extrémní, obecné, konzistentní či vzájemně pospojované. (Lašek, 2011)

Pokud chceme postoj jedince změnit, musíme působit komplexně na všechny tři složky postoje, jinak nemůže být dosaženo odpovídajících výsledků. Důležitou roli při změně postojů hraje také osobnost příjemce. A to jak stabilní psychologické charakteristiky daného jedince (pohlaví, věk atd.), tak jeho momentální psychický stav. U starších lidí jsou podle všeobecného předpokladu postoje hůře měnitelné z důvodu dlouhodobějších zkušeností.

Podle skutečnosti, zda u daného postoje převládá racionální nebo iracionální složka, můžeme postoje rozdělit na přesvědčení a předsudky. U přesvědčení převládá racionální složka, utváří se vědomě a vyjadřuje kladný nebo záporný názor na předmět postoje. Naopak u předsudků převládá iracionální složka.

Dle Vágnerové je předsudek specifickou kategorií postojů. Má silný emoční náboj, ale i vědomostní složku. O předmětu předsudku málo víme, ale vzbuzuje v nás silné emoce. Lidem, zaujímajícím předsudky, většinou schází osobní zkušenost s předmětem předsudku. (Vágnerová, 2004)

V následující kapitole se diplomová práce zaměřuje na samotný výkon trestu odnětí svobody, který musí osoba vykonat, abychom o ní mohli hovořit jako o osobě propuštěné z výkonu trestu. Následná stigmatizace jedince, který prošel výkonem trestu odnětí svobody, může ovlivnit postoje okolí i celé společnosti k takovému jedinci a může narušit samotný proces jeho reintegrace do běžného života.

2 TREST A VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Druhá kapitola diplomové práce se zabývá obecně pojmem trest a následně samotným výkonem trestu odnětí svobody, který je běžně užívaným trestem. Jelikož u nás neexistuje tzv. absolutní doživotní trest odnětí svobody, je zřejmé, že každá osoba vykonávající trest odnětí svobody bude dříve či později propuštěna na svobodu. S propuštěním vyvstává řada problémů a s tím související i zaujímání postojů okolí a celé společnosti vůči těmto osobám. Orientovat se v penitenciární péči je nezbytné pro proniknutí do péče postpenitenciární, kterou se zabývá tato práce.

2.1 Pojem trest, jeho funkce a účel

„Trest je zákonem stanovený právní následek za určité protiprávní jednání. Trest, právní následek činu, na němž lpí vina, spočívá v právní újmě, a ta je pachatelem činu pocíťována jako zlo a podle vůle zákonodárce má být jako taková přijímána“. (Navrátilová, 2010, s. 9)

Sochůrek uvádí, že trest je jedním ze základních výchovných prostředků. V celospolečenském (sociálním) kontextu je pojem trestu používán jako významný obranný mechanismus před chováním, které porušuje stanovené sociální normy. V penologickém smyslu má trest dvě základní roviny:

- ochrana společnosti před pachateli trestných činů,
- náprava pachatele trestného činu. (Sochůrek, 2007)

Dle Černíkové si každá lidská společnost utváří způsoby, jak reagovat na nedodržování či dokonce porušování svých základních norem a hodnot dané společnosti. Porušování společenských norem ohrožuje celé fungování společnosti. Osoby páchající takové činy nazýváme pachateli trestných činů. Černíková také uvádí, že způsob reagování na trestnou činnost je vyjádřen opatřeními a prostředky, dále uvádí, jaké má společnost názory a postoje k trestání, pachatelům trestných činů a zacházení s nimi závisí na kulturní a ekonomické úrovni daného státu. (Černíková, 2008)

Rozlišujeme různé teorie funkcí trestání. Dle Raszkové a Hoferkové můžeme popsat tyto funkce trestu:

- a) odplatná neboli vyrovnávací – cílem je emocionální uspokojení poškozeného,
- b) regulativní (ochranná) – ochrana společnosti,
- c) preventivní,
- d) restorativní – znovuoobnovení vztahu mezi pachatelem a poškozeným či společností,
- e) výchovná – náprava,

- f) morální,
- g) represivní – izolace pachatele. (Raszková, Hoferková, 2013)

V současnosti se však nejvíce uplatňuje multifaktoriální přístup, který staví na pozitivních prvcích jednotlivých teorií. Účelem trestu je předně ochrana společnosti před pachateli trestných činů a také předcházení recidivě. V historii společnosti se však účel trestu měnil a nově koncipoval podle úrovně právního vědomí či hodnot dané společnosti.

Dle starého trestního zákona § 23, je účelem trestu především:

- a) chránit společnost před pachateli trestných činů,
- b) zabránit pachateli v další trestné činnosti,
- c) vychovávat pachatele k tomu, aby vedl řádný život,
- d) působit výchovně i na ostatní členy společnosti. (Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, § 23, ods. 1)

V novém trestním zákoníku, který je účinný od roku 2010, není účel trestu výslovně vyjádřen, tudíž je možné vymezit jej na základě obecných zásad trestání a z celkového smyslu zákona.

„Účelem výkonu trestu odnětí svobody je zacházení s odsouzeným, které směřuje k tomu, aby měl odsouzený možnost pracovat, kulturně se rozvíjet a vzdělávat, aby našel uspokojení v práci, v prospěšném využívání volného času a ve slušném soužití se všemi ostatními lidmi.“ (Bajcura, 1999, s. 92)

Samotné uvěznění člověka nelze chápat pouze v souvislostech s trestním řízením a vymezením pojmu trest, ale především jako negativní dopad na psychiku člověka, která může být uvězněním velmi narušena.

2.2 Vězeňská služba České republiky

Vězeňská služba České republiky (dále jen VS ČR) zajišťuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody. Zřizována je zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů a je podřízena Ministerstvu spravedlnosti.

VS ČR jako organizační složka státu, hospodaří s jeho majetkem a také je povinna plnit stanovené úkoly. Podle § 2 zákona č. 555/1992 Sb., plní Vězeňská služba ČR tyto úkoly:

- a) „spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,
- b) spravuje a střeží ústavy pro výkon zabezpečovací detence,
- c) střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody a eskortuje tyto osoby do výkonu

ústavní nebo ochranné výchovy, ústavního ochranného léčení nebo zabezpečovací detence, a to bezprostředně po ukončení výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody,

- d) prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění,
- e) provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody,
- f) zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném tímto zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství,
- g) vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- h) provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby,
- i) vede evidenci osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky,
- j) plní úkoly, které pro ni vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána,
- k) zabezpečuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby (dále jen "příslušníci") a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Akademie Vězeňské služby, a vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, které provádí Střední odborné učiliště,
- l) poskytuje zdravotní služby ve svých zdravotnických zařízeních osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu zabezpečovací detence a osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby; v případě potřeby zabezpečuje zdravotní služby u mimovězeňských poskytovatelů zdravotních služeb,
- m) poskytuje nebo zajišťuje odbornou péči osobám s adiktologickou poruchou, které jsou ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence,
- n) v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem objasňuje a prověřuje vlastními pověřenými orgány (dále jen „pověřené orgány Vězeňské služby“) trestné činy osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence;

ve spolupráci s Generální inspekcí bezpečnostních sborů se podílí na předcházení a odhalování trestné činnosti příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců zařazených k výkonu práce ve Vězeňské službě spáchané při výkonu služby nebo při plnění pracovních úkolů.“ (Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží ČR, ve znění pozdějších prepisů)

Úkoly VS ČR zajišťuje vězeňská stráž, justiční stráž, správní služba, Akademie VS a pověřené orgány. V čele VS ČR stojí generální ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti.

Vězeňská služba České republiky je organizačně rozdělena na:

- a) generální ředitelství,
- b) vazební věznice,
- c) věznice,
- d) ústavy pro výkon zabezpečovací detence,
- e) Střední odborné učiliště,
- f) Akademie VS ČR. (Raszková, Hoferková, 2013)

V České republice je deset vazebních věznic, dvacet pět věznic a dva detenční ústavy. Od října 2017 vstoupily v platnost pouze dva typy věznic: s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. V ostraze je vytvořen systém tří oddělení diferencovaných podle stupně zabezpečení: oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení. V jedné věznici mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím není ohrožen účel trestu. Vězeňská služba jako součást trestní justice respektuje právní řád České republiky, Listinu základních práv a svobod a Doporučení Rady Evropy. (Vězeňská služba ČR, © 2018, online)

Vězeňská služba ČR využívá tzv. nástroj SARPO, který je zaměřený na prognózu rizik a kriminogenních potřeb odsouzených a je součástí vězeňského informačního systému. Pomocí nástroje SARPA se zpracovává vstupní komplexní zpráva o odsouzeném, z výstupů zprávy je pak utvořen konkrétní program zacházení. Nástroj posuzuje pravděpodobnost opětovného selhání odsouzeného například z výpočtu statistického rizika z údajů o kriminálním chování či vyhodnocením motivace, sebehodnocení apod. (Vězeňská služba ČR, ©2018, online)

2.3 Výkon trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody (dále VTOS) upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. Dále je upraven Vyhláškou ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody.

„Činnost věznic se řídí nařízeními generálního ředitele a metodickými pokyny ředitelů odborů generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. Všechny tyto dokumenty jsou na podmínky konkrétní věznice rozpracovány ve Vnitřním řádu věznice, který vydává její ředitel.“ (Sochůrek, 2007, s. 36)

Hlavními zásadami výkonu trestu podle § 2, zákona č. 169/1999 Sb., je, že:

- „trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti,
- s odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.“ (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 2, odstavec 1, 2)

Zacházení s odsouzenými je prováděno v souladu s dodržováním lidských práv, která stanovuje Listina základních práv a svobod a dále Evropská vězeňská pravidla, která jsou přepracovanou evropskou verzí Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni.

Trest odnětí svobody je nepřísnejším trestem, protože zasahuje do základních práv a svobod jedince. Nejen, že jedince zbavuje jeho svobody a ukládá mu povinnost podrobit se stanovenému režimu ve věznici, ale také omezuje řadu jiných práv a svobod, náležitých každému jedinci. Vedle trestu odnětí svobody pak může soud uložit řadu alternativních trestů, nacházejících v dnešní době stále větší uplatnění.

„Do výkonu trestu odnětí svobody může být odsouzený přijat pouze na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu a nařízení výkonu trestu odnětí svobody. Také na základě vydané výzvy soudu k nastoupení do výkonu trestu nebo příkazu soudu k dodání odsouzeného do výkonu trestu.“ (Černíková, 2008, s. 96) Nařízení vyhotovuje příslušný soud, který také rozhodne, do jakého typu věznice bude odsouzený umístěn.

Raszková a Hoferková uvádí, že se odsouzený do výkonu trestu může dostat buď okamžitě, v doprovodu policie, s odkladem či dokonce vůbec (např. pokud dojde k odvolání

a změně rozsudku). Odsouzený může do výkonu trestu nastoupit z vazby, sám ve lhůtě jeden měsíc či bude dotyčný vypátrán, zatčen a dodán policií do věznice. Výkon trestu může být také odložen a to ze zdravotních důvodů, kvůli mateřství či z jiných důležitých důvodů (u krátkodobých trestů). (Raszková, Hoferková, 2013)

Při samotném nástupu odsouzeného do věznice je nejprve ověřena jeho totožnost, provede se u něho osobní prohlídka a také prohlídka věcí, které si s sebou odsouzený do výkonu přinesl. Odsouzený je nejprve umístěn na přijímacím oddělení, odkud je po náležitých vyšetřeních zařazen do konkrétní věznice. Na nástupním oddělení konkrétní věznice je odsouzený seznámen se svými právy a povinnostmi, je o něm vypracována komplexní zpráva a je zařazen do programu zacházení.

Odsouzení jsou dále ve věznicích umisťováni odděleně a to podle následujících pravidel, které stanovuje zákon:

- a) muži od žen,
- b) mladiství od dospělých,
- c) prvověznění od recidivistů
- d) odsouzení, kteří spáchali úmyslné trestné činy od nedbalostních trestných činů,
- e) odsouzení s duševní poruchou, uloženým ochranným léčením a zabezpečovací detence,
- f) odsouzení trvale pracovně nezařaditelní. (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 7)

Zacházení s odsouzenými

Dle Černíkové pojem zacházení označuje souhrn aktivit, zaměřených na pachatele trestných činů a jsou prováděny specializovanými pracovníky, kteří pomáhají pachatelům řešit jejich problémy, vedou je správnějším směrem, působí na ně a ovlivňují jejich chování, názory a celkový vývoj. Cílem zacházení je vést pachatele trestných činů k vyzrálejšímu a odpovědnějšímu sociálnímu chování. (Černíková, 2008)

Raszková a Hoferková uvádí, že zacházení s odsouzenými je veškerá činnost, která je realizována ve věznici a slouží k naplnění účelu výkonu trestu odnětí svobody, a to takovým způsobem, aby nedošlo ke zhoršení tělesného či duševního stavu odsouzeného. (Raszková, Hoferková, 2014)

„Odsouzení jsou ve věznici rozmisťováni v rámci vnitřní diferenciaci do skupin, které tvoří lidé s podobnými zájmy, charaktery, stupněm narušenosti nebo profesí. Odsouzení

z jedné diferenciacní skupiny jsou zařazováni zpravidla na stejné pracoviště a ubytovny.“ (Bajcura, 1999, s. 116)

Rozdělování odsouzených se nazývá klasifikace a je předpokladem pro individuální práci s odsouzeným tak, aby se odsouzení s podobnými osobnostními rysy mohli účastnit společného programu zacházení. Klasifikace odsouzených je důležitá, neboť dochází k zabránění nežádoucím kontaktům a dalšímu nepříznivému vzájemnému ovlivňování se mezi odsouzenými.

Program zacházení se zpracovává na základě předchozí vypracované komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na jeho osobnost, sociální situace, délku trestu či zájmy. Program obsahuje konkrétní cíl působení na odsouzeného, metody zacházení a způsob hodnocení tak, aby bylo cíle naplněno. (Raszková, Hoferková, 2014)

Program zacházení s odsouzenými se člení na:

- a) pracovní aktivity,
- b) vzdělávací aktivity,
- c) speciálně-výchovné aktivity,
- d) zájmové aktivity,
- e) oblast utváření vnějších vztahů.

Raszková a Hoferková dále uvádějí, že ve věznicích rozlišujeme tři prostupné skupiny vnitřní diferenciacce, které tvoří systém pozitivní motivace. Hlavním cílem vnitřní diferenciacce je snaha o co nejvíce individualizovaný přístup k odsouzeným a také motivovat je k pozitivním postojům k samotnému výkonu trestu. Do první prostupné skupiny jsou zařazeni odsouzení, kteří aktivně plní program zacházení, chovají se ve věznici v souladu s vnitřním řádem a se zájmem spolupracují na své sebevýchově. Do druhé prostupné skupiny vnitřní diferenciacce jsou zařazováni odsouzení, u kterých se objevují problémy při plnění programu zacházení a s dodržováním vnitřního řádu věznice. A do třetí prostupné skupiny spadají odsouzení, kteří program zacházení neplní, nedodržují vnitřní řád věznice a dostávají kázeňské tresty. Vnitřní diferenciacce se tedy odvíjí od chování a přístupu odsouzeného k výkonu trestu odnětí svobody. (Raszková, Hoferková, 2013)

Odsouzeným jsou podle jejich chování a přístupu udělovány odměny nebo kázeňské tresty, které slouží k dosažení pořádku a kázně ve věznici, jsou stanoveny zákonem o výkonu trestu odnětí svobody. Odměnou je například zvýšení kapesného, prodloužená doba návštěv či rozšíření osobního volna. Kázeňskými tresty naopak může být odsouzenému uloženo snížení kapesného, pokuta až do výše 5 000 Kč či umístění do samovazby aj. (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 45, § 46)

Výstupní oddělení

Ve vězeňských zařízeních jsou kromě nástupních oddělení, zřízena také oddělení výstupní. Odsouzení, kteří mají být propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody, se umisťují na výstupní oddělení zpravidla šest měsíců před propuštěním, pokud jim byl uložen trest na dobu delší než tři roky. Umisťují se zde i odsouzení s kratšími tresty, pokud je u nich třeba intenzivnější pomoci. Výstupní oddělení slouží ke zmírnování negativních dopadů na odsouzeného v důsledku jeho uvěznění a má odsouzené připravovat na zvládnutí základní činností, které jsou nezbytné pro samostatný život po propuštění na svobodu. (Raszková, Hoferková, 2013)

Každý odsouzený je v předvýstupním poradenství seznámen s možnostmi následné pomoci po propuštění, je mu též podána informace o možnostech spolupráce se sociálními kurátory a také je informován o dalších důležitých náležitostech, které je nutné po propuštění vyřídit.

Odsouzený může být propuštěn pokud:

- a) došlo k uplynutí doby jeho trestu,
- b) prezident republiky mu udělil milost,
- c) došlo k amnestii,
- d) soud vydal písemný příkaz o propuštění odsouzeného,
- e) propuštění nařídil státní zástupce, který má dozor nad jeho výkonem trestu,
- f) soud rozhodl o jeho podmíněčném propuštění.

V den, kdy má být odsouzený propuštěn, se u něho provede výstupní lékařská prohlídka, vydají se mu jeho osobní věci a doklady, které mu při nástupu do věznice byly odebrány a uschovány. (Raszková, Hoferková, 2013)

Propuštěný dostane potvrzení o propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a také peníze potřebné na cestu ze svého úložného. Pokud žádné peníze nemá, poskytne mu finanční hotovost věznice, propuštěný je také poučen o možnostech vyřízení sociálních dávek státní sociální podpory a hmotné nouze. Dále je informován o možnostech bydlení v místě svého trvalého bydliště nebo v blízkém okolí. (Sociální práce, ©2012, online)

Následující kapitola diplomové práce se zabývá negativními důsledky pobytu ve vězení, objevující se jak ve vězení, tak po propuštění člověka na svobodu. Pobyt ve vězení s sebou přináší celou řadu negativních důsledků, které přetrvávají i po propuštění z výkonu trestu a mohou tak bránit úspěšné reintegraci člověka zpět do společnosti.

3 NEGATIVNÍ DŮSLEDKY UVĚZNĚNÍ

Výkon trestu odnětí svobody je náročnou životní situací, která se nedotýká pouze samotného jedince, ale také jeho sociálního okolí. Na vězně působí nejen izolace materiální, ale hlavně psychická, kterou doprovází režimová opatření ve věznici, další spoluvězni, hluk, přeplněnost věznic, nekvalitní osvětlení, pocit nudy, omezený kontakt s rodinou či nedostatečná cirkulace vzduchu. To vše má negativní vliv na samotný výkon trestu, ale i na pozdější život na svobodě. (Raszková, Hoferková, 2014)

Osoba odsouzená k trestu odnětí svobody spolu se ztrátou svobody přichází také o profesní, partnerskou a společenskou roli, o své vědomosti a dovednosti, jinak běžně používané v jejím životě. Každý jedinec je navíc proti zátěžovým situacím, kterou výkon trestu odnětí svobody bezpochyby je, psychicky resilientní v jiné míře.

Dle Vágnerové je obecná míra odolnosti vůči zátěžovým situacím označována jako tzv. frustrační tolerance (odolnost, pevnost, vytrvalost). Jedná se o komplex protektivních faktorů, které člověku pomáhají zvládat náročné situace za udržení si duševního zdraví. Každý jedinec má frustrační toleranci jinou a to díky celé řadě aspektů. (Vágnerová, 2008)

„Velký podíl míry zátěže závisí ve vězení na odsouzeném a jeho adaptaci na vězeňské podmínky, na vrozených předpokladech, na dosažené úrovni vývoje, individuálních zkušenostech i celkovém aktuálním stavu“ (Raszková, Hoferková, 2014, s. 87)

„Obecně můžeme říci, že pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody je pro ty odsouzené, kteří plynule přicházejí z výkonu vazby, protahovanou zátěžovou situací, v níž mohou pociťovat určitou úlevu zejména ti, kteří vykonávají pevnou vazbu, dále ti, kteří dostali navíc příležitost pracovat. Jinak budou situaci prožívat ti, kteří nastupují do výkonu trestu přímo. Ti projdou počátečním „šokem ze ztráty svobody“.“ (Černíková, Makariusová, 1996, s. 95)

Důležitou roli zde také sehrává sociální podpora rodiny, partnera či přátel a kvalita poskytovaných služeb odborných zaměstnanců. Pro odsouzené je vždy důležité neztratit kontakt se světem mimo věznici, pokud je to možné. Do vězeňských zařízení se navíc nedostávají pouze pachatelé závažných trestných činů, ale také jedinci, kteří se dopustili méně závažného protispolečenského jednání a doposud nebyli ovlivněni vězeňskou subkulturou. Tito odsouzení jsou většinou ve vězeňském zařízení ubytováni na společném oddělení s jedinci s bohatší kriminální minulostí a v důsledku toho může docházet k vzájemnému ovlivňování. Zvláště pak jedná-li se o mladistvé prvovězněné osoby, u nichž je větší riziko kriminálního přenosu. Výkon trestu odnětí svobody může tudíž člověka napravit, ale také negativně poznamenat.

Raszková a Hoferková uvádějí negativní důsledky, které se objevují ve výkonu trestu odnětí svobody a po propuštění. Jedná se především o:

- prizonizace (vězení domovem) a druhý život odsouzených,
- otrlost, lhostejnost, podlézavost, pramenící z účelovosti uvěznění,
- narušení osobnosti,
- nedodržení sociálních vazeb, především s rodinou,
- narušení schopnosti navazovat vztahy s opačným pohlavím,
- stres, frustrace, deprese, pocity beznaděje,
- nereálná očekávání,
- fixace na vězeňské známosti,
- šikana,
- sociální stigmatizace vinou pobytu ve vězení, nesamostatnost,
- změny v oblasti motivace a postojů,
- finanční problémy způsobené růstem zadluženosti,
- zkušenost s homosexuálním stykem,
- kontakt s drogami,
- ztráta bydliště a zaměstnání. (Raszková, Hoferková, 2014)

V účinném uplatňování programů zacházení, terapeutických, léčebných postupů a reintegraci stojí v cestě i další překážky. Jedná se především o technické vybavení věznic, dále pak přeplněnost věznic, struktura vězňů i personálu a neposlední řadě i nedovolená činnost vězňů a skryté vztahy mezi nimi, tzv. druhý život odsouzených. (Černíková, 2008)

3.1 Prizonizace

Termín používaný pro adaptaci na podmínky ve vězení. Prizonizací, neboli vězení domovem, se rozumí adaptace na podmínky života ve vězení a tím snížení úspěšnosti návratu jedince do běžného života. (Černíková, 2008)

Dle Suchého prizonizací nazýváme proces psychické adaptace na vězeňský život a zahrnuje dva aspekty: přizpůsobení se vězeňskému životu a osvojení si vězeňské subkultury. Obecně platí, že dlouhodobé uvěznění působí velmi negativně na formování sociálně žádoucích vzorců chování a tím snižuje účinnost resocializačních záměrů. Proces prizonizace je dovršen tím, že si odsouzený utvrdí své negativní vzorce chování a zůstává imunní vůči společenským normám. (Suchý, 1991)

Prizonizace má dvě důležité složky, kterými jsou:

- institucionalizace – adaptace na organizovaný způsob života ve vězení, vede ke ztrátě samostatnosti a vlastní iniciativy, ztráta aktivity, až apatie, jedinec se odnaučí samostatně rozhodovat, ztráta schopnosti plánovat,
- ideologizace – přijetí norem a pravidel vězeňského prostředí, ztotožnění se s nimi, přijetí skupinové identity může být oporou, pokud jedinec nemá jiné zázemí, přijetí specifického žargonu. (Vágnerová, 1999)

„Indikátorem hloubky prizonizace je konkrétní chování jedince ve vězení, jelikož prostředí vězení se výrazně odlišuje od běžného života mimo něj. Někdy však o hloubce prizonizace svědčí i některé vnější znaky, např. tetováž, zejména na stále odkrytých částech těla.“ (Černíková, 2008, 121 s.)

Dle Vágnerové je také důležitým problémem míra pocitu viny a s ním spojený pocit oprávněnosti trestu. Velká část trestaných, hlavně recidivistů s narušenou osobností, nemá pocit viny. Své problémy přikládají za vinu jiným osobám či systému a nejsou tak ochotni akceptovat, že trest je důsledkem jejich protiprávního činu a projevem spravedlnosti ve společnosti. Vězni také vytvářejí specifickou sociální skupinu, která má svou strukturu, hierarchii rolí, normy a pravidla. Ve skupině vězňů se také setkáváme s různými formami sociálně patologického chování, jako je vydírání, šikana či přiživování. (Vágnerová, 1999)

O kolektivu vězňů nelze uvažovat jako o kolektivu v běžné společnosti, je zde zvýšený výskyt osob s různými psychickými problémy, poruchami chování, s poruchovou socializací, se zkušenostmi s drogami či alkoholem a dalšími negativními zkušenostmi. A právě nositelé prizonizace jsou větší zátěží pro kriminálně narušené spoluvězně, zatímco personál považuje tyto osoby většinou bezporuchové a nekonfliktní. (Černíková, 2008)

Štěrba uvádí, že i podmínky, v nichž výkon trestu odnětí svobody probíhá, můžeme považovat do jisté míry za desocializační. Důvodem je, že při uvěznění člověk často ztrácí základní sociální vazby na rodinu a často si proto hledá sociální zázemí v homogenních kriminálních partách, což vede k fixaci na „vězeňské známosti“ (Štěrba, 2007).

U dlouhodobě či opakovaně trestaných osob se také často mění hodnotový systém od systému hodnot a norem, jež chápe společnost. Identifikace a ztotožnění se s normami, hodnotami či postoji v neformální skupině odsouzených a přizpůsobení se vězeňské subkultuře má desocializační charakter. Mezi opakovaně vězněnými se vyskytuje velké zastoupení osob s poruchou osobnosti, jejichž chování se ve vězeňských podmínkách mění jen nepatrně.

3.2 Stigmatizace

Osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody mají návrat do běžného života do značné míry ztížen postojem okolí, který nebývá vždy pozitivní. Důvodem bývá tzv. stigmatizace neboli nálepka kriminálního. Daná nálepka může velmi ztížit návrat do běžného života a to jak na pracovním trhu, kde může být takový člověk i úplně vyřazen, tak v dalších oblastech života. Přístup okolí k jedinci často ovlivňuje i přístup jedince k sobě samému.

Stigma může být také chápáno jako nadřazený termín, který obsahuje tři důležité složky:

- problémy s neznalostí, které souvisí s ignorací,
- problémy postojů souvisejících s předsudky,
- problémy chování, které se projevují v diskriminaci jedinců. (Praško, Ocisková, 2015)

Dle Goffmana si každá společnost ustanovuje různé kategorie osob a jejich atributy, jež jsou v dané společnosti vnímány jako běžné a přirozené. Zavedené atributy nám umožňují stýkat se s předvídatelnými druhými osobami, aniž bychom nad tím museli zvlášť uvažovat. Pokud se setkáme s cizí osobou, často postačí první dojem z ní, abychom předvíдали její „sociální identitu“. Neshoduje-li se cizí osoba s našimi podstatnými vlastnostmi, odlišuje se od druhých osob, naše mysl ji redukuje z osoby obyčejné na osobu poskvrněnou, jejíž hodnota klesla. Nemusí se jednat o všechny nežádoucí atributy, ale jen o ty, které se neslučují s naším stereotypem, kým by měl daný jedinec dle našeho názoru být. Pro každého jedince tak může být stigmatizující znak jiný. (Goffman, 2003)

Termínem stigma můžeme označovat silně diskreditující znaky, které se někdy označují jako selhání, nedostatek či handicap. Goffman dále vymezuje dvě základní kategorie stigmatizovaných. První z nich jsou stigmata, která jsou na první pohled zjevná. Jde o různá tělesná znetvoření atd. Druhá jsou stigmata, která se soustřeďují na odlišnosti, které nejsou na první pohled patrné a označuje je jako diskreditovatelné. Otázkou zůstává, jak bude stigmatizace působit na samotnou identitu jedince. (Goffman, 2003) Za určující hledisko se dá považovat v penitenciárním prostředí i sociální role a sociální status, který vězeň uvnitř vězeňské subkultury zaujímá.

U samotného jedince pak může vzniknout rozpor mezi tím, kým by měl být a kým ve skutečnosti je. Nezáleží tedy pouze na sociálním okolí jedince, jaký stigmatu přikládá význam, ale také na samotném jedinci, zda se s přisouzenou nálepkou ztotožní či nikoli. Stigma můžeme rozlišovat veřejné či osobní, neboli sebestigmatizace. Stigmatizace je založena především na odlišnostech u některých jedinců od většinové populace a strachu

z nich. Stigma výrazně ovlivňuje cestu k pomoci a dotýká se často i celé rodiny stigmatizovaného.

3.4 Nezaměstnanost

Již ve výkonu trestu odnětí svobody jsou odsouzení podle zákona č. 169/1999 Sb., povinni pracovat, pokud je jim však práce přidělena a nejsou uznáni dočasně práce neschopnými nebo zdravotně nezpůsobilými pracovat. Věznice pak mají zákonem stanovený úkol vytvářet pracovní podmínky pro odsouzené buď v rámci svého provozu, vlastní výroby nebo smluvně u jiných subjektů. Odsouzení mají zákonnou možnost práci pro nestátní subjekt odmítnout. Zaměstnávání představuje jeden ze základních způsobů odborného zacházení s odsouzenými a též jeden z hlavních faktorů, kterým napomáhá resocializaci osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Zaměstnávání tedy nejen optimalizuje průběh výkonu trestu odnětí svobody, ale zároveň pomáhá odsouzenému získat či udržet si pracovní návyky a využít tyto návyky i po propuštění na svobodu. Možnost vydělat si navíc dává odsouzenému možnost řešit svou finanční situaci, včetně zadluženosti, která se často vyskytuje u odsouzených osob. Odsouzenému vznikají náklady spojené s jeho trestnou činností, s pobytem ve věznici či náklady spojené s vyživovací povinností, pokud má děti atd. Existence dluhů u většiny odsouzených často představuje jeden z hlavních důvodů recidivy trestné činnosti. Je proto třeba řešit tuto problematiku již během výkonu trestu tak, aby se během této doby dluhy nenavyšovaly. (Koncepce o rozvoji vězeňství do roku 2025, 2015)

Ve vězeňském zařízení se mohou odsouzení obrátit na sociálního pracovníka, který jim pomůže zajistit kontakty na zaměstnavatele na běžném trhu práce. Po propuštění z výkonu trestu mají jedinci možnost obrátit se na kurátora pro dospělé, který jim předá kontakt na organizace pomáhající lidem po výstupu z vězení nebo na organizace přímo se zaměřující na hledání zaměstnání. (Podané ruce, 2012)

Nezaměstnanost může pro mnohé znamenat další stigma. Především pro starší generaci, pro kterou je práce nezbytnou součástí běžného života a jedinec, který není na pracovním trhu aktivní, postrádá společenskou hodnotu. Stav nezaměstnanosti tak může přinášet pocit frustrace a prohlubovat se o to více, čím déle trvá. Důsledkem nezaměstnanosti může být ztráta sociálního statusu, snížení životní úrovně a sociální izolace. (Matoušek, Kodymová, Kolářová, 2010) Omezující překážkou pak při hledání zaměstnání u osob propuštěných z výkonu trestu je záznam v rejstříku trestů.

Zaměstnávání osob s kriminální minulostí s sebou nese určitá specifika a vyžaduje zvláštní pozornost, protože jsou (spolu s dalšími skupinami obyvatel) osobami znevýhodněnými na pracovním trhu. Zapojení osob znevýhodněných na pracovním trhu do plnění veřejné zakázky je jedním nejtypičtějším sociálních aspektů. I evropské směrnice v oblasti veřejných zakázek mohou požadovat zapojení určitého procenta znevýhodněných na trh práce. Osoby propuštěné z výkonu trestu mohou navíc být znevýhodněné nejen v důsledku kriminální minulost, ale také například z důvodu nízké kvalifikace či stáří. Člověk, který si odpykal trest, by měl mít srovnatelné postavení se všemi ostatními, navíc má stále stejné životní potřeby jako každý jiný člověk, na jejichž uspokojování si musí vydělat práci. Osoba s trestní minulostí, která pracovní uplatnění získá, může krom získání prostředků ke své obživě, těžit také z pocitu vlastní užitečnosti, zvýšení sebevědomí, plnit své závazky a přispívat do veřejných rozpočtů. To vše může vést k úspěšnému znovuzaražení dané osoby zpět do společnosti. (Sociálně odpovědné veřejné zadávání, ©2016, online)

3.5 Zadluženost

Jak již bylo zmíněno výše, s nezaměstnaností úzce souvisí problematika zadluženosti odsouzených a následně propuštěných osob. Řešení dluhů je poměrně dlouhodobá záležitost a často i obtížně řešitelná. Nejlepší možnou variantou je začít dluhovou situaci řešit již ve vězeňském zařízení. Pokud má odsouzený možnost ve vězení pracovat, může začít splácet své pohledávky, ale i náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody, které za dobu pobytu ve věznici vznikají. Dluhy vznikají osobě, která je ve výkonu trestu odnětí svobody, z několika důvodů, například tato osoba přestane platit povinně státu odváděné peníze z daní a zdravotního pojištění, dále se může zadlužit z vlastní nepozornosti či důvěrou v různé nebankovní společnosti, které nezaručují právní postup při nesplácení úvěrů.

Nedostatečný příjem pak osobám propuštěným z výkonu trestu často ani nedovolí přistoupit k nejefektivnějšímu řešení dluhů – k takzvanému oddlužení neboli vyhlášení osobního bankrotu. Toto řešení totiž vyžaduje, aby dlužník během následujících pěti let splatil alespoň 30 % z celkového dluhu. Taktéž musí prokázat, že bude v následujících pěti letech schopen svůj závazek plnit, což může být u osob s kriminální minulostí značný problém kvůli záznamu v rejstříku trestů a nemožnosti najít solidní zaměstnání. Některé dluhy často ani nemusí vzniknout. Důvodem je nedostatečná informovanost i špatně nastavená legislativa ze strany státu například při trestním řízení.

Zadluženost může vést až k opětovnému páchání trestné činnosti neboli recidivě, jelikož s narůstajícími dluhy roste bezvýchodnost situace. Osoby propuštěné z výkonu trestu mají navíc často nízké vzdělání, jsou finančně málo gramotné a složitá legislativa ohledně problematiky dluhů bývá často složitá i pro osoby s vysokoškolským vzděláním. Odsouzení proto často problematiku neřeší, jelikož jí nerozumí, neví, jaké mají možnosti a jak dále postupovat. Neřešené dluhy stále narůstají a vzniká další problém s úroky a smluvními pokutami. Řešení dluhové situace má smysl, protože může pozitivně ovlivnit další život odsouzených po propuštění na svobodu a tím snížit i možnou recidivu. Ve vězení by proto měli být například povinné přednášky o dluzích, o řešení exekucí, které by naučili odsouzené potřebné náležitosti. (Lighthouse spolek, ©2018, online) Po propuštění z vězení mají osoby možnost svou dluhovou problematiku řešit například v bezplatných právních poradnách či přímo dluhových poradnách, které vznikly v důsledku narůstající problematiky zadluženosti obyvatelstva.

3.6 Ztráta sociálních vztahů

Vztahy jsou velmi křehkou záležitostí a jejich narušení se zpětně velmi obtížně obnovuje. S odsouzeným i jeho rodinou je sice pracováno i ve vězeňském zařízení, ale čas, který člověk ve věznicí tráví bez rodiny, nelze vrátit a ani důsledky s tím spojené. Rodinné vztahy navíc mohou být narušené již před samotným nástupem do vězení.

Rodina a blízcí by měli být pro odsouzeného oporou a pomáhat mu při náročné životní situaci, jakou je výkon trestu odnětí svobody. I po propuštění z výkonu trestu by měla rodina či sociální okolí jedince přijmout a pomoci mu se znovu-zачlenit do běžného života. Bez podpory rodiny či přátel se jedinec začleňuje obtížněji a chybějící kontakty rodiny nahrazuje kontakty s kriminální subkulturou.

Matoušek uvádí, že vztahy jsou vazby, kterými jsou členové rodiny k sobě poutáni. Vztahy i vztahové role se v průběhu života mění. Základem je funkční komunikace mezi členy rodiny. A pokud komunikace v rodině selhává, řešením může být rodinná terapie, pomáhající s fungováním komunikace v rodině. Pro tuto terapii se užívá termín sanace rodiny neboli uzdravení rodiny. V rizikové rodině se pak mapují vztahy a je hledán problém, tedy „narušitel komunikaci“, následně se se získanými poznatky dále pracuje. (Matoušek, Pazlarová, 2014) Přístupů rodinné terapie by se dalo využít jak při uvěznění některého člena z rodiny, tak po propuštění daného jedince. Zároveň je možné také využití psychologického poradenství.

Ve vězeňském zařízení je součástí programu zacházení oblast utváření vnějších vztahů. Tato oblast bývá některými autory také nazývána extramurální, tj. „za zdi vězení“. Jedná se o vytváření či udržování vazeb odsouzených s vnějším světem. Patří sem především návštěvy a styky odsouzeného s rodinou ve vězení či přerušeni trestu za účelem návštěvy rodiny. Udržování kontaktů za zdi věznice s vnějším prostředím je také časté prostřednictvím dopisů, čímž se zabývají i některé neziskové organizace a pomáhají tak zabránit izolaci odsouzeného. Realizace těchto aktivit je nutná zejména v případně dlouhodobějších trestů odnětí svobody, jelikož společnost a technologie se vyvíjí a s tím roste i tlak civilizace na jedince. (Biedermanová, Petras, 2011)

V České republice existují různá centra zaměřující se na podporu rodiny, nabídka se liší podle krajů a informace bývají ještě před propuštěním jedinců poskytnuty buď sociálním pracovníkem, nebo po propuštění sociálním kurátorem.

Následující a také poslední kapitola teoretické části diplomové práce se zabývá již samotným propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody. Zde se dostáváme k postpenitenciární péči, která hraje důležitou roli při opětovném začlenění propuštěného zpět do běžného života a navazuje na péči penitenciární. V postpenitenciární péči má své nezastupitelné místo sociální pracovník či kurátor pro dospělé a také řada dalších subjektů a organizací, které následující kapitola přibližuje.

4 PROPUŠTĚNÍ Z VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Nejen nástup do výkonu trestu odnětí svobody, ale také přechod z vězení do běžného života je považován za velmi náročnou životní situaci, zvláště pak u osob odsouzených k dlouhodobým trestům odnětí svobody. Každý jedinec se s propuštěním vypořádává individuálně. Jak již bylo zmíněno výše, od samotného začátku výkonu trestu je odsouzený připravován na propuštění na svobodu. Veškeré působení na odsouzeného a zacházení s ním směřuje k jeho nápravě a opětovnému návratu do společnosti, tak aby nedocházelo k páchání další trestné činnosti. Úspěšný návrat do společnosti po propuštění z výkonu trestu, kdy pachatel začne vést řádný život, závisí na mnoha faktorech. Důležitým faktorem je například délka pobytu ve věznici, funkční rodinné zázemí pachatele či jeho osobnostní vlastnosti a charakter. Každý jedinec, propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, zvládá individuálně a velkou roli zde hraje také společnost a její postoje zaujímané k těmto osobám, který může k úspěšnému začlenění pomoci nebo ho znesnadnit. Rozsah a obsah sociální pomoci poskytované pachatelům trestní činnosti se odvíjí také od pojetí sociální politiky státu a mění se podle názorů na kriminalitu a opatření na její kontrolu.

4.1 Postpenitenciární péče

Pojmem postpenitenciární péče je označována pomoc a péče, která je poskytována lidem po návratu z vězení, tedy po výkonu trestu odnětí svobody. Můžeme ji také chápat jako terciární prevenci, která se zaměřuje na recidivu kriminálního chování, relaps v oblasti alkoholu či drog a jiné negativní chování. Mezi péčí penitenciární a postpenitenciární je těsná propojenost, nazývaná kontinuální sociální péče.

Kontinuální sociální péče zahrnuje práci s klientem ve všech fázích trestního řízení (od soudního řízení, vazby, výkon trestu až po propuštění na svobodu). Cílem je navázání vzájemného socioterapeutického vztahu v zájmu působení na osobnost člověka, tak, aby upevněna jeho pozitivní sociální vazba k okolí a nedocházela tak k sociální izolaci jedince. Kontinuální sociální péče umožňuje řešit problémy obviněných či odsouzených osob v co největším předstihu před jejich propuštěním na svobodu a tím maximálně zmírnit nepříznivé důsledky a situace. (Černíková, 2008)

„Postpenitenciární péče představuje specifickou oblast sociální péče o člověka, který prošel trestním řízením a výkonem trestu odnětí svobody nebo ochranným léčením a ochrannou výchovou (u mladistvých). Realizována je prostřednictvím odborných poznatků a postupů obsažených v sociální práci.“ (Černíková, 2008, s. 213)

Černíková také uvádí důvody vzniku postpenitenciární péče a její potřebnost, která vyplývá z následujících argumentů:

- cíle penitenciárního procesu, který probíhal ve věznici, nejsou zcela naplněny a jedinec potřebuje další odbornou pomoc potřebnou k začlenění se do společnosti,
- zvláště první dny po propuštění potřebuje jedinec odbornou péči, neboť může lehce podlehnout negativním vlivům či může prožívat krizi,
- recidiva nastává nejčastěji v období jednoho roku od propuštění,
- větší bezradnost při řešení problémů, konfliktů, problémy s překonáním stigmatu kriminálního,
- zmírnění vzniklých důsledků prizonizace,
- problémy spojené s obnovením sociálních vztahů atd. (Černíková, 2008)

Sochůrek připojuje ještě další důvody potřebnosti postpenitenciární péče, které podle něho jsou:

- nutnost splácení dluhů z trestné činnosti,
- negativní kontakty s bývalými kamarády,
- riziko relapsu zneužívání alkoholu, drog či patologického hráčství,
- obnovení pracovních návyků a dovedností. (Sochůrek, 2007)

Dle Raszkové a Hoferkové je základním cílem postpenitenciární péče reintegrace člověka, tedy začlenění člověka do skupiny, ze které byl spácháním trestné činnosti a uvězněním vyřazen. Cílem je například nalezení bydlení, zprostředkování zaměstnání či obnovení narušených rodinných vztahů. (Raszková, Hoferková, 2014)

Kolektiv autorů Netík, Netíková a Hájek vymezují skupiny osob, u nichž je reintegrace úspěšnější. Jedná se především o:

- a) mladé osoby,
- b) prvotrestané osoby,
- c) osoby po krátkém trestu odnětí svobody,
- d) osoby s dobrými rodinnými vazbami,
- e) osoby s pevnými pracovními návyky,
- f) osoby, které jsou dobře motivované vést řádný život.

Důležitou roli úspěšné reintegrace a resocializace hraje také postoj odsouzeného k sobě samému, postoj k trestnému činu, pocity viny a motivace ke změně. (Netík, Netíková, Hájek, 1997)

Postpenitenciární péče může být dobrovolná (sociální kurátor, neziskové organizace) či nedobrovolná, nařízená (parole). Nařízená postpenitenciární péče má obvykle zákonem vymezená pravidla a podmínky aplikace a do značné míry je pokračováním v omezení člověka. V rámci státu je postpenitenciární péče zajišťována především sociálními pracovníky a sociálními kurátory pro dospělé. Nařízenou formu následné sociální péče pak zajišťuje v rámci probačního dohledu Probační a mediační služba.

Podle Hendrycha jsou pro osoby propuštěné z výkonu trestu nejpotřebnější zejména tyto služby:

- zprostředkování bydlení,
- poskytnutí základního finančního zabezpečení,
- pomoc při hledání zaměstnání,
- podpora při začleňování do sociálního prostředí,
- odborné sociálně-právní poradenství. (Hendrych, 2010)

4.2 Úloha sociálního pracovníka a kurátora pro dospělé

V každém vězeňském zařízení působí, kromě dalšího personálu, také sociální pracovník, který je odborným zaměstnancem Vězeňské služby ČR. Úkolem sociálního pracovníka Vězeňské služby je pomáhat obviněnému nebo odsouzenému při udržení či obnovení sociálních vztahů k nejbližším a celkově tak napomáhá řešit jeho sociální situaci. Již na nástupním oddělení věznice vypracovává sociální pracovník sociální diagnostiku o každém odsouzeném. V průběhu výkonu trestu odnětí svobody v rámci programu zacházení poskytuje sociálně-výchovnou péči a podílí se také na samotném sestavení konkrétního programu zacházení. Na výstupním oddělení pomáhá odsouzenému plnit úkoly, které vedou k jeho opětovné reintegraci do běžného života. Sociální pracovník je nezbytnou součástí penitenciární péče a má zde nezastupitelné místo. (Raszková, Hoferková, 2014)

Černíková uvádí úkoly, které zajišťuje sociální pracovník:

- získává a ověřuje informace a poznatky, které jsou důležité pro vypracování sociální anamnézy,
- zjišťuje podmínky, faktory, které ovlivnily sociální vývoj obviněného nebo odsouzeného,
- spolupracuje s rodinou a hledá podněty k pozitivní změně chování,
- spolupracuje se sociálním kurátorem a dalšími společenskými organizacemi, za účelem přípravy prostředí, kam se bude po propuštění odsouzený vracet,

- zprostředkovává první kontakt se sociálním kurátorem,
- vytváří předpoklady pro navázání příznivých sociálních kontaktů, vztahů s určitým společenstvím,
- podněcuje jedince k pozitivnímu rozvíjení sociálních dovedností. (Černíková, 2008)

Sociální kurátoři pro dospělé (dále jen sociální kurátor) pracují na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností, kde zajišťují koordinační činnost v oblasti sociálních služeb pro osoby propuštěné z výkonu trestu a dále přímo pracují s osobami ohroženými sociálním vyloučením. Oproti sociálnímu pracovníkovi Vězeňské služby ČR, pracuje sociální kurátor v přirozeném prostředí propuštěné osoby.

Sociální kurátor poskytuje služby zejména občanům propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody, občanům, proti nimž je vedeno trestní řízení, občanům závislým na alkoholu nebo jiných omamných a psychotropních látkách, občanům žijícím nedůstojným způsobem života a občanům propuštěným ze školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy po dosažení zletilosti. (Černíková, 2008)

Sociální kurátor dále vede spisovou dokumentaci o osobách ve vazbě a výkonu trestu odnětí svobody, provádí na vyžádání soudu šetření, podává zprávy o bytových, rodinných poměrech odsouzeného a jeho chování na svobodě u podmíněně propuštěného, připravuje plynulý přechod klientů ve věznicích či noclehárnách do života, spolupracuje s Probační a mediační službou, s Policií ČR a dalšími subjekty, poskytuje základní poradenství pro překonání nepříznivé sociální situace, pomáhá klientům zprostředkovat kontakt se společenským prostředím, snaží se tak zabránit jejich sociální izolaci, vyjednává v zájmu klientů záležitosti spojené s ubytováním, zaměstnáním, zdravotní a materiální zabezpečení po návratu do běžného života, vyhledává potencionální zájemce o sociální služby přímo v jejich přirozeném prostředí.

Sociální kurátor také doporučuje Úřadu práce poskytnutí mimořádné okamžité pomoci dle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, osobě, která se ocitla v neuspokojivé sociální situaci a je ohrožena sociálním vyloučením. Mimořádná okamžitá pomoc může být až do výše 1000 Kč. (Raszková, Hoferková, 2014)

4.3 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba České republiky (dále jen PMS) je specializovaná služba působící v rámci Ministerstva spravedlnosti České republiky a její činnost je zaměřena na práci s pachateli a oběťmi trestných činů. PMS upravuje zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě České republiky.

„Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zjišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozeného, ochranu společnosti a prevenci kriminality. Představuje novou instituci na poli trestní politiky a vychází ze součinnosti dvou oblastí, kterými jsou sociální práce a právo, zejména trestní.“ (Probační a mediační služba ČR, ©2018, online) Probační a mediační služba provádí v souladu s uvedeným zvláštním zákonem úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení.

Probací se rozumí dohled nad obžalovaným či odsouzeným, kontrola alternativních trestů, které nesouvisí s trestem odnětí svobody. Probace dále zahrnuje sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění či sledování uložených omezení a povinností. Mediací se rozumí mimosoudní řešení sporu mezi obviněným a poškozeným směřující k urovnání vzniklého konfliktu. Mediaci však provádět pouze se souhlasem obou účastníků. Jedná se o alternativní metodu řešení konfliktů za přítomnosti třetí nestranné osoby neboli mediátora. (Větrovec, 2002)

Cíle působení PMS:

- a) integrace pachatele – začlenění pachatele trestné činnosti zpět do života společnosti bez dalšího páchání trestné činnosti, obnovení respektu pachatele k právním normám,
- b) participace poškozeného – snaha o zapojení poškozeného do procesu jeho odškodnění, obnovení pocitu bezpečí a spravedlnosti,
- c) ochrana společnosti – snaha o ochranu společnosti účinným řešením sporů a efektivní zajištění výkonu alternativních trestů. (Probační a mediační služba ČR, ©2018, online)

Spolupráce probačního úředníka s odsouzeným začíná již ve vězeňském zařízení v rámci přípravy odsouzeného na podmíněné propuštění. Probační úředník na základě spolupráce může soudu navrhnout stanovení některých podmínek podmíněného propuštění. Do rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění a uložení podmínek, je spolupráce s PMS zcela dobrovolná. Podmínkami propuštění může být například uložení probačního dohledu nad

propuštěným, uložení povinnosti vykonat konkrétní činnost či uložení omezení v podobě zdržení se kontaktu s konkrétní osobou apod.

Dle Šterna probačním dohledem také PMS přispívá ke snížení recidivy a újmy tím, že zjišťuje informace o pachateli, poškozeném a okolnostech trestného činu. Spolupracuje tak s pachatelem i poškozeným, orgány činnými v trestním řízení a dalšími subjekty. Zjišťováním informací a nalézáním souvislostí, vniká analýza potřeb a rizik pachatele, jemuž byl dohled uložen. Díky analýze potřeba a rizik pak probační úředník navrhuje konkrétní opatření, jež mohou přispět ke snížení rizika recidivy a další újmě poškozeného. (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010)

Specifickou formu probace představuje institut parole. Parole označuje situaci, kdy je pachatel z vězení propuštěn na svobodu, ale musí slíbit, že se na určitou dobu po propuštění podrobí stanoveným podmínkám. Současně byl také pachateli vysloven probační dohled. V České republice může odsouzený pachatel požádat o podmíněné propuštění po vykonání alespoň poloviny uloženého trestu, u zvláště nebezpečných recidivistů či odsouzených k výjimečnému trestu je doba stanovena až na dvě třetiny uloženého trestu, kterou musí ve věznici strávit. (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010)

S institutem parole souvisí projekt Křehká šance II, který navazuje na předchozí projekt Křehká šance a jeho novou aktivitou je vytvoření a pravidelná činnost platformy odborníků zabývajících se problematikou podmíněného propuštění v ČR, zvýšení profesionality pracovníků v této oblasti a zlepšení stávající praxe podmíněného propuštění. Projekt Křehká šance II. si klade za cíle:

- komplexní a objektivní posouzení odsouzených, kteří se připravují na podmíněné propuštění,
- vytvoření nového programu zacházení s odsouzenými ve věznici,
- vytvoření účinného modelu spolupráce mezi místní komunitou a věznici,
- vytvoření návrhu systémového řešení institutu podmíněného propuštění. (Křehká šance II, ©2018, online)

Nezbytnou součástí PMS je spolupráce s externími organizacemi, zejména pak s neziskovými institucemi. Nevládní organizace často doplňují činnost státní probační služby, hlavně v realizaci následných programů, jež jsou obvykle součástí výkonu alternativních trestů (například obecně prospěšné práce). Úkolem PMS je také podporovat rozvoj těchto programů z hlediska koordinace a účinného uplatnění v praxi. Smyslem je vytvořit komplexní

a zastřešující systém na národní úrovni, který bude podporovat rozvoj skutečně potřebných a ověřených programů pro justici. (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010)

4.4 Nestátní neziskové organizace

Nestátní neziskové organizace (dále jen NNO) jsou organizace, jejichž hlavním účelem není vytvářet zisk, ale uspokojovat potřeby určité skupiny obyvatel či dosáhnout určitého cíle, který byl stanoven při vzniku organizace. Nestátní neziskové organizace také nejsou závislé na státu, svojí činností tak velmi často doplňují činnost veřejné správy, či dokonce v určitých oblastech přímo zajišťují služby místo státu. NNO jsou totiž často schopné pracovat efektivněji a cíleněji než státní veřejná správa. K dosažení svých cílů NNO nejčastěji využívají finanční prostředky z dotací, darů, grantů, sponzoringu atd. V České republice funguje celá řada nevládních neziskových organizací, které pomáhají právě osobám propuštěným z vězení, neboť se jedná o náročnou životní situaci a podpora ze strany neziskové organizace může často být podporou jedinou.

Dle Černíkové se zpravidla jedná o občanské, církevní či charitativní sdružení a organizace, které doplňují státní sociální pomoc. Poskytovaným sociálním službám v rámci NNO pro své fungování však nestačí jen nadšení a aktivita, ale jsou zde nepostradatelné odborné znalosti a sociální dovednosti k navazování kontaktu s klienty, tedy profesionalita. Občanská, církevní či charitativní sdružení lze členit podle druhy poskytované sociální pomoci na:

- a) materiální pomoc – například ADRA, Český Červený kříž atd.,
- b) poradenská pomoc – například Podané ruce, Klíč – nadace atd.,
- c) sociální péče – například Azylové domy, Armáda Spásy, Naděje. (Černíková, 2008)

Člověk v tísni o. p. s. je nevládní nezisková organizace, která vychází především z myšlenek humanismu, svobody, rovnosti a solidarity. Nejzákladnější hodnotou této organizace je lidská důstojnost a svobody. Člověk v tísni pomáhá lidem jak ve světě prostřednictvím humanitárních pomoci, či osvětou, tak sociální pomocí u nás. Sociální pomoc Člověka v tísni je zaměřena na sociálně vyloučené jedince, kterým nabízejí sociální poradenství či vzdělávací služby. Osoby propuštěné z výkonu trestu mohou využít dluhové poradenství, nízkoprahové kluby, rodinné či individuální poradenství nebo dokonce resocializační programy, které organizace také poskytuje. Posláním resocializačních programů je sociální začlenění osob, které se dopustily protiprávního jednání, nebo závažného porušení společenských norem. Mezi cíle resocializačních programů patří například přijetí

zodpovědnosti za spáchaný trestný čin, zvýšení motivace ke změně postojů pachatele, snížení rizika předlužení, snížení vyloučení z trhu práce, posílení vazeb na nerizikové prostředí. Programy si nekladou za cíl řešit všechny problémy klienta, ale chtějí být hlavně opěrným bodem klienta při řešení, působit preventivně a tak zamezovat opakovanému konfliktu se společenskými normami. (Člověk v tísni o. p. s., ©2018, online)

Další nestátní organizací je **Rubikon centrum**, které pomáhá lidem s trestní minulostí v začlenění se zpět do společnosti. Poskytovaná pomoc spočívá v získání a udržení si práce, v řešení dluhů či odpovědnosti vůči sobě, rodině i okolí. Rubikon centrum se mimo jiné také snaží o změnu předsudků vůči propuštěným osobám a to například projektem Yellow Ribbon Run/Běh se Žlutou Stuzkou. Tento projekt má za úkol bořit předsudky a zviditelnit tak opomíjené téma zaměstnávání osob po výkonu trestu prostřednictvím běhu. Hlavní myšlenkou je utéct předsudkům a ukázat, že společnost umí dát lidem po výkonu trestu šanci na nový začátek. (Rubikon centrum, ©2018, online) Hlavní sídlo Rubikon centra je v Praze, dále má organizace pobočky ve Středočeském, Moravskoslezském a Karlovarském kraji. V Pardubickém okrese působí Rubikon centrum v oblasti romského mentoringu, kterým pomáhají romským klientům Probační a mediační služby překonat překážky při výkonu alternativních trestů.

Podané ruce, o. p. s. je nezisková nevládní organizace, která pomáhá lidem v obtížných situacích jejich života. Poskytovanými službami jsou vytvářeny cesty k osobní, zdravotní i sociální stabilizaci jedince, s ohledem na jeho kvalitu života a celkovou osobní spokojenost. Organizace nabízí pro osoby propuštěné z výkonu trestu individuální poradenství, pomoc během trestního řízení, asistenční službu, korespondenční kontakt pro osoby ve vězení, bezplatný internet či ošacení. (Podané ruce, 2012) Organizace má hlavní sídlo v Brně, kde má například i Centrum poradenských služeb ve vězení i po výstupu. Dále je služba poskytována v Olomouckém a Zlínském kraji.

Za branou, z. s. je občanské sdružení pomáhající osobám ve vězení a po výkonu trestu, jejich rodinám a blízkým za účelem znovu-zачlenění těchto osob do běžného života. Sdružení Za branou klade při postpenitenciární péči největší důraz na odsouzeného k rodině a dalším blízkým lidem. Osoby propuštěné z vězení mohou využít tyto služby:

- navázání kontaktu již v průběhu výkonu trestu,
- návštěvu ve vězení za účelem přípravy na propuštění,
- asistenci při hledání zaměstnání, bydlení atd.,

- podporu při jednání se zaměstnavateli či jinými institucemi,
- asistence při obstarávání osobních věcí,
- spolupráce se spolkem (besedy na školách atd.) (Za branou, ©2018, online)

Sdružení Za branou realizuje také svépomocnou skupinu pro osoby, jejich člen rodiny či příbuzný se ocitl ve vězení či v konfliktu se zákonem. Ve svépomocné skupině mohou lidé sdílet svou nepříznivou situaci s lidmi se stejným problémem, mohou si předávat zpětnou vazbu, sdělovat si své zkušenosti a vzájemně si pomáhat a podporovat se.

Dismas, o. p. s. pomáhá lidem s kriminální minulostí a také mladým lidem do 26 let opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní péče začlenit se zpět do společnosti. Organizace se též snaží odbourávat předsudky ostatních lidí vůči zmíněným osobám. V centru Prahy provozuje Dismas kavárnu bez předsudků, kde zaměstnává osoby s kriminální minulostí či mladé osoby opouštějící ústavní zařízení. (Dismas, ©2018, online)

4.5 Problematika znovu-začleňování osob propuštěných z výkonu trestu

Adaptace na vězeňské prostředí vede u většiny osob ke ztrátě mnoha dovedností, návyků a je tudíž nezbytné pokračovat v podpoře a vedení jejich života i po propuštění. V cestě k úspěšnému začlenění osob propuštěných z vězení a jejich fungování ve společnosti mohou stát specifické problémy a překážky. Problémy se však nutně nemusí vázat jen k této ohrožené skupině osob. Jak již bylo popsáno výše, každý jedinec je jiný a má jiné osobnostní charakteristiky a bude tudíž každou problematickou situaci zvládat jinak. Důležitou roli hraje i fakt, zda samotný jedinec chce vést žádný život a reintegrovat se zpět do společnosti a zda ho společnost zpět přijme a dá mu šanci ke změně.

Jednou z „nálepkujících“ překážek může být samotný záznam v rejstříku trestů, který vznikne osobě pravomocně odsouzené soudem. Ve většině případů vyžadují hlavně zaměstnavatelé výpis z rejstříku trestů k ověření si trestní bezúhonnosti uchazeče o zaměstnání, avšak může se stát překážkou i například při pronájmu bytu. Záznam v rejstříku trestů je evidován po zákonem stanovenou dobu, po kterou se bude objevovat ve výpisu z rejstříku trestů. Po uplynutí této doby je možné požádat o takzvané zahlazení záznamu v rejstříku trestů, což může pomoci osobám propuštěným z výkonu trestu k větším možnostem osobního života. Zahlazení ovšem neplatí pro orgány činné v trestním řízení, které mají k informacím o rozhodnutí soudu přístup.

Další překážkou při opětovném znovu-začlenění může být samotná osobnost pachatele trestného činu, jak již bylo zmíněno. Ve vězeňských zařízeních se často objevují odsouzení

s nějakým typem poruchy osobnosti, respektive nedostatečně socializovaní jedinci. Bývají to jedinci s disociální poruchou osobnosti či emočně nestabilní.

Štěrba uvádí nejvýznamnější rysy poruchy osobnosti:

- neschopnost učit se ze zkušeností,
- chybí smysl pro odpovědnost,
- neschopnost vytvářet smysluplné vztahy,
- nedostatečná kontrola impulzů,
- nedostatečný mravní cit,
- chronické či opakované antisociální chování,
- trestem se neměnicí chování,
- emoční nezralost daného jedince,
- neschopnost prožívat pocit viny,
- egocentrismus. (Štěrba, 2007)

U výše zmíněných rysů osobnosti je velmi těžká změna v chování. Vágnerová uvádí, že u poruch osobnosti může dojít jen k nepatrné změně v chování, pouze v míře nezbytné k přizpůsobení se vězeňským podmínkám. (Vágnerová, 2008)

Měřítkem skutečné reintegrace propuštěných vězňů je míra kriminální recidivy neboli opětovné páchaní trestné činnosti, která poukazuje na úspěšnost či neúspěšnost reintegrace u dané osoby. Kriminální recidiva může být následkem sociálního vyloučení a nemožností se začlenit zpět do běžného života. Ovšem může to být též vědomé rozhodnutí pachatele či naučený životní styl. Vysoká recidiva představuje pro každou společnost závažný problém na který je potřeba se zaměřit.

Za zmínku při objasňování pojmu kriminální recidiva stojí také pojmy jako kriminální kariéra či kriminální životní styl. V novém trestním zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 59) je zakotvena možnost mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody u pachatele, který znovu spáchal zvlášť závažný zločin, ačkoli již byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný zločin potrestán. Základním zdrojem dat o recidivě jsou policejní a justiční záznamy o řešených kauzách, spojených se záznamem o dalším odsouzení dané osoby, eventuálně o jejím zadržení či obvinění. Recidiva odsouzených představuje v České republice vážný problém, v roce 2014 dosahovala výše recidivy dokonce 69 % ze všech odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.

Na riziko recidivy se dá pohlížet také z časového hlediska. Petersilia uvádí, že nejzásadnější roli hraje u recidivy pachatele prvních šest měsíců po propuštění z výkonu

trestu. Zdůrazňuje proto důležitost zaměřit se v těchto prvních šesti nejrizikovějších měsících na prevenci recidivy a zapojení všech dostupných zdrojů. Po třech letech od propuštění z výkonu trestu naopak riziko recidivy výrazně klesá. (Petersilia, 2003) Je proto nezbytné pracovat s propuštěným jedincem ihned po propuštění a zmírnit tak riziko opětovného páchání trestné činnosti.

Selhání se pak spíše objeví u pachatelů, kteří nemají pozitivní pracovní návyky a také u těch, kteří se dopustili prvního trestného činu jako mladiství. Většina pachatelů, kteří zahájí své kriminální chování v raném věku, toto chování také mnohem déle opouští, než ti, kteří spáchali trestný čin až v dospělosti. V České republice jsou recidivisté nejčastěji stíháni za krádeže. Motivace nebývá většinou složitá, souvisí převážně s potřebou získání finančních prostředků na pokrytí dluhů, zajištění základních potřeb rodiny či uspokojení vlastních potřeb, včetně nutnosti spojené s užíváním alkoholu či jiných drog. U většiny recidivistů navíc platí, že případné opětovné uvěznění pro ně není dostatečnou hrozbou. Podle vědního oboru kriminologie a dalších potvrzujících výzkumů je zjištěno, že věk, kriminální historie, společníci, rodinné faktory, pohlaví, sociální podmínky a zneužívání drog jsou významnými a účinnými prediktory kriminální recidivy. Nejčtenějším typem kriminální recidivy bývá po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody ditropní a holotropní recidiva. Ditropní recidiva zahrnuje dva delikty, nejčastěji kombinace majetkové a násilné trestné činnosti. Homotropní recidiva jsou stejnorodé trestné činy (například násilné: loupeže, vraždy apod.) (Marešová, Blatníková, Kotulan, eds., 2011) Méně ohroženy rizikem selhání jsou pak osoby, které byly trestány poprvé a krátkodobě, nemají narušenou osobnost, mají fungující sociální zázemí a zachované pracovní návyky.

I Koncepce vězeňství do roku 2025 si klade za cíl zdůraznit zásadní podmínku úspěšné resocializace odsouzených. Úspěšnou resocializací je podle koncepce společné úsilí o začlenění propuštěných vězňů do společnosti a zabránit jim v opakovaném páchání trestné činnosti. Oblast práce s propuštěnými je velmi široká, patří do ní rozsáhlá sféra postpenitenciární péče, programy prevence kriminality a také oblast sociální politiky. Koncepce zdůrazňuje provázanost státních politik a společný postup rozmanité škály zúčastněných subjektů ze státního i neziskového sektoru při reálném začlenění napravených osob do života. Nejzákladnější okruh problémů po propuštění z výkonu trestu lze shrnout do oblastí obtíží s hledáním bydlení, zaměstnání, nebezpečí plynoucí z návratu do závadového prostředí, nefungující rodinné zázemí, zadluženost, hrozící recidiva závislosti na návykových látkách či střetu s odmítavou reakcí širokého sociálního okolí. (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015)

Odmítavou reakci veřejnosti potvrzuje Centrum pro výzkum veřejného mínění, které v rámci pravidelného výzkumu s názvem Naše společnost provedlo v břenu 2017 výzkum zaměřený na postoje obyvatel České republiky k různým skupinám obyvatel. Vztah k daným skupinám byl zkoumán pomocí otázky, zda by dotazovaný chtěl mít dané osoby za sousedy. Nejnižší toleranci měli obyvatelé k drogově závislým (89 %). Druzí v pořadí byli lidé závislí na alkoholu (77 %) a třetí osoby s kriminální minulostí. S těmi by odmítalo sousedství 74 % z dotazovaných. Z časového srovnání, které zobrazuje tabulka níže pod textem, je patrné, že tolerance k lidem s kriminální minulostí se snižuje. V letech 2011 a 2014 sice dosahovala míra tolerance značně vyšších čísel, ale od roku 2015 jsou tato data na nejnižších hodnotách. (Centrum pro výzkum veřejného mínění - AV ČR, 2017)

Tabulka 1. Koho byste nechtěl mít za sousedy? – časové srovnání (v %)

	III/03	III/05	III/07	III/09	III/11	III/12	III/14	II/15	III/16	III/17
Lidé závislí na drogách	85	87	87	85	89	86	89	91	88	89
Lidé závislí na alkoholu	-	-	81	78	79	78	78	78	74	77
Lidé s kriminální minulostí	78	77	77	79	80	74	81	76	74	74
Psychicky nemocní lidé	-	-	51	53	63	63	67	70	68	68
Lidé jiné barvy pleti	24	22	24	25	32	31	38	38	36	37
Cizinci žijící v ČR	31	21	-	22	25	23	25	31	33	32
Lidé s homosexuální orientací	42	34	29	27	26	23	25	23	21	23
Lidé jiného náboženského přesvědčení	8	7	6	6	11	9	11	20	23	19
Kuřáci	-	-	19	16	17	16	18	18	17	18
Bohatí lidé	16	16	10	12	13	12	13	10	10	11
Chudí lidé	7	8	6	6	9	8	10	6	7	7
Tělesně handicapovaní lidé	-	-	4	6	7	8	7	6	7	7
Lidé jiného politického přesvědčení	6	4	4	3	6	5	4	4	5	5
Staří lidé	6	3	3	4	5	7	6	5	4	5
Mladí lidé	8	9	4	3	5	5	6	5	4	5

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Empirická část diplomové práce si klade za cíl doplnit teoretickou část práce o exaktní údaje získané formou kvantitativního výzkumu. Kvantitativní výzkum využívá explorativní metodu v podobě dotazníkového šetření, které se zaměřuje na zjišťování postojů společnosti k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody.

Chráska uvádí základní schéma kvantitativně orientovaného výzkumu, který představuje navzájem propojené a na sobě závislé kroky. Pro diplomovou práci byly zvoleny následující činnosti:

- stanovení výzkumného problému,
- formulace hypotéz,
- testování hypotéz,
- vyvození závěrů a jejich prezentace. (Chráska, 2007)

5.1 Stanovení výzkumného problému, cíle výzkumu a hypotéz

V předchozích kapitolách teoretické části diplomové práce jsou popsány jednotlivé specifické problémy, které doprovází osoby propuštěné z výkonu trestu a mezi které patří i samotný negativní postoj společnosti, který je vůči dané skupině osob často obecně zaujímán. Z teoretických poznatků penitenciární a postpenitenciární péče vychází empirické šetření, které má za cíl ověřit teoreticky popsané skutečnosti z pohledu společnosti. Pro účely práce byl stanoven základní výzkumný problém: Jaké jsou postoje společnosti k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody?

Ze základního výzkumného problému vplynuly dílčí výzkumné otázky:

- jaké mají občané zkušenosti s propuštěnými osobami
- jaké má společnost předsudky vůči osobám propuštěným z výkonu trestu
- jaký má společnost postoj k pospenitenciární péči

Cílem výzkumu je zjistit postoje společnosti k osobám propuštěným z výkonu trestu. Dílčími cíli je zjistit společenské předsudky vůči propuštěným osobám, zjistit zkušenosti občanů s propuštěnými osobami, zmapovat podvědomí veřejnosti o pospenitenciární péči.

V rámci výzkumného šetření bylo stanoveno pět hypotéz. Hypotézy jsou v souladu s informacemi v teoretické části práce, která je analýzou odborných pramenů a zdrojů. Podle stanovených hypotéz poté byly vytvořeny výzkumné položky dotazníku.

Gavora uvádí, že hypotéza je vědecký předpoklad, který byl vyvozen z vědecké teorie. Vědeckou teorií se rozumí teoretické zpracování daného problému. Hypotéza není hádání, ale vychází z předchozích poznatků, které jsou o výzkumném problému známy nebo z osobních zkušeností výzkumníka. Hypotéza je následně výzkumným zjištěním přijata či zamítnuta. (Gavora, 2000)

Hypotéza č. 1: Lidé žijící na vesnici mají větší obavu z osob propuštěných z výkonu trestu než lidé z města.

Předpokládáme, že lidé žijící na vesnici se setkají s osobou propuštěnou z výkonu trestu s menší pravděpodobností než lidé žijící ve městě, kde může být například i věznice. Lidé z města mají možnost více takové osoby potkávat a často ani neví, že se jedná o člověka s kriminální minulostí, z důvodu větší anonymity ve městě. Oproti tomu vesnice je bezpečnější a uzavřenější komunitou.

Hypotéza č. 2: Pohlaví propuštěné osoby neovlivňuje postoj společnosti k dané osobě.

Předpokládáme, že pohlaví u propuštěné osoby nehraje pro společnost důležitou roli, ale větší význam přikládají například snaze samotného člověka žít bez problémů a nezáleží na tom, zda se jedná o muže či ženu s kriminální minulostí.

Hypotéza č. 3: Věkově mladší lidé mají menší předsudky k propuštěným z výkonu trestu než lidé starší.

Předpokládáme, že mladší generace je tolerantnější, lépe se přizpůsobuje než starší generace, která je zvyklá na stereotyp a těžko přijímá odlišnosti.

Hypotéza č. 4: Lidé s vyšším vzděláním vnímají sociální pomoc propuštěným osobám jako dostatečně fungující stejně jako lidé s nižším vzděláním.

Předpokládáme, že obyvatelé vnímají sociální pomoc propuštěným osobám u nás jako dostatečně fungující a nezáleží na dosaženém vzdělání konkrétního jedince.

Hypotéza č. 5: Lidé s osobní zkušeností vnímají důležitost pomoci propuštěným osobám stejně jako lidé bez osobní zkušenosti.

Předpokládáme, že důležitost pomoci propuštěným osobám vnímají přínosně jak osoby s osobní zkušeností, tak i osoby bez ní, protože se všeobecně ví, že pomoc je v náročné životní situaci důležitá.

5.2 Předmět výzkumu

Předmětem výzkumu je Česká republika a její obyvatelé starší 18 let, kteří mají podvědomí o osobám propuštěných z výkonu trestu a utváří si konkrétní názory a postoje. Vzorek respondentů byl zvolen náhodně. Předmětem výzkumu je dále Univerzita třetího věku v Pardubicích a klub seniorů v Pardubicích, kde je dostupný vzorek zástupců seniorské populace. Výzkumný vzorek seniorů byl zvolen záměrně, protože senioři tvoří četnou část naší populace.

5.3 Metoda výzkumu

Pro diplomovou práci byl zvolen kvantitativní výzkum, který bude probíhat metodou dotazníkového šetření. Dotazník je nejfrekventovanější metodou získávání dat. Gavora vymezuje dotazník jako: „způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.“ (Gavora, 2000, s. 99) Dotazník je určen především pro hromadné množství získávání údajů, tedy od velkého počtu respondentů. Respondent je osoba, která vyplňuje dotazník.

Výzkumné šetření bylo zahájeno v září 2017 a bylo ukončeno v březnu 2018. Dotazník byl šířen jak v elektronické formě pomocí webových stránek www.vyplnto.cz, tak v papírové formě. Papírová forma dotazníku byla zvolena z důvodu zastoupení též seniorské populace, jako součásti naší společnosti, která ovšem tolik nevyužívá moderní technologie. Pro větší zastoupení z řad seniorů, byla pro sběr dat zvolena Univerzita třetího věku v Pardubicích a klub seniorů v Pardubicích. V úvodu dotazník obsahoval údaje o autorce a účelu, pro který jsou údaje získávány. Respondenti byli také poučeni o zachování jejich anonymity. Samotný dotazník byl rozdělen do dvou částí, první část obsahovala 8 položek týkajících se pohlaví, věku, rodinného stavu respondenta, nejvyššího dosaženého vzdělání, z jakého je respondent kraje, místa pobytu, zaměstnání a zda má respondent osobní zkušenosti s osobou propuštěnou z výkonu trestu. Otázka ohledně zaměstnání respondenta byla otevřenou otázkou. Druhá část dotazníku obsahovala 17 položek, z nichž 13 bylo otázek uzavřených, 3 polouzavřené a poslední otázka byla otevřená. U otázek byla připuštěna vždy pouze jedna možnost.

Metodika statistického zpracování hypotéz

Pro výzkum bylo stanoveno pět hypotéz v podobě nulové (H_0) a alternativní (H_A), které budou následně ověřovány pomocí chí-kvadrát testu. Chí-kvadrát test je statistický test významnosti nebo také test dobré shody. Díky tomuto testu významnosti můžeme, v případě

použití dotazníkového šetření, ověřovat, zda jsou mezi četnostmi získanými během výzkumu statisticky významné rozdíly. Při stanovení H_0 platí, že neexistuje statisticky významný vztah mezi zkoumanými veličinami. U H_A naopak platí, že mezi zkoumanými veličinami existuje statisticky významný vztah. Abychom následně mohli rozhodnout o přijetí či odmítnutí stanovené hypotézy, musíme H_0 testovat. (Chráška, 2007) Pro ověřování hypotéz jsem použila kontingenční tabulku a výše zmíněný chí-kvadrát test. Hladina významnosti byla stanovena na $\alpha = 0,05$.

5.4 Vyhodnocení výzkumu

Celkem bylo získáno 200 vyplněných dotazníků. Část ve formě elektronické a část v papírové podobě. Při vyhodnocení jednotlivých otázek jsem provedla univariační analýzu, pomocí které jsem popsala otázky dotazníkového šetření a jejich výsledky. Pro každou otázku jsem vytvořila tabulku, případně i graf podle typu dané otázky. Ve vytvořené tabulce jsem uvedla procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí respondentů. V další části této kapitoly jsem pak ověřovala stanovené hypotézy.

Otázka č. 1: Pohlaví respondentů

Tabulka č. 1 Pohlaví

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost
muž	76	38 %
žena	124	62 %
Celkem	200	100 %

Jak můžeme vidět v tabulce i grafu z celkového počtu 200 respondentů tvořily mnohem větší zastoupení ženy než muži. Zastoupení žen bylo celých 62 % a mužů 38 %. Větší zastoupení žen by mohlo být způsobeno větší ochotou žen vyplňovat elektronické dotazníky. Co se týká papírových dotazníků, které byly rozdány seniorům, všeobecně v seniorské populaci převažují ženy, neboť se průměrně dožívají vyššího věku než muži.

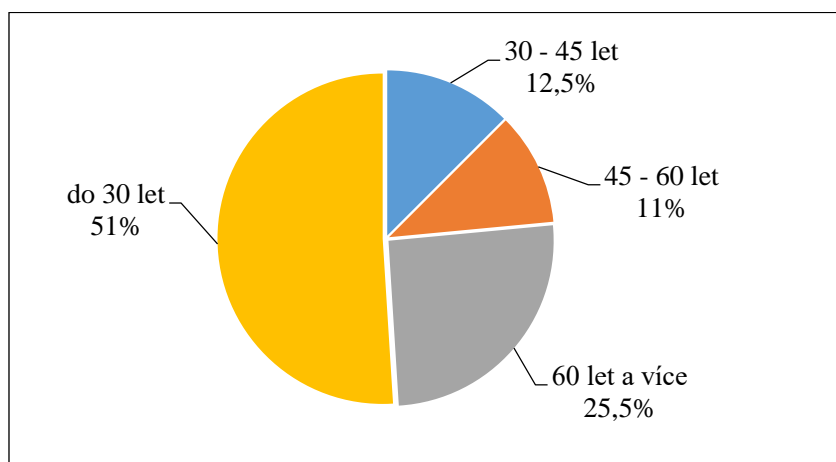
Otázka č. 2: Kolik je Vám let?

Tabulka č. 2 Věk respondentů

Věk respondentů	Absolutní četnost	Relativní četnost
do 30 let	102	51 %
30 - 45 let	25	12,5 %
45 - 60 let	22	11 %
60 let a více	51	25,5 %
Celkem	200	100 %

Druhá otázka dotazníkového šetření se týkala věku respondentů. Jednalo se o uzavřenou otázku a respondenti zde měli na výběr ze čtyř možností. Nejpočetněji zastoupenou věkovou skupinou byla skupina do 30 let, kterou tvořilo 51 % z dotazovaných. Druhou nejpočetnější věkovou skupinou byla skupina 60 let a více, tedy 25,5 %. Třetí v pořadí byla věková skupina 30 – 45 let (12,5 %) a nejméně zastoupenou tvořila věková skupina 45 – 60 let, kterou tvořilo 11 % z dotazovaných.

Graf č. 1 Věk respondentů

Otázka č. 3: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Tabulka č. 3 Vzdělání respondentů

Vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost
střední bez maturity	11	5,5 %
střední s maturitou	93	46,5 %
vysokoškolské	91	45,5 %
základní vzdělání	5	2,5 %
Celkem	200	100 %

Třetí otázkou dotazníku jsem zjišťovala nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Nejpočetnější skupinu tvořili respondenti s maturitou, celkem 46,5 %. Těsně za nimi však byli respondenti s vysokoškolským vzděláním, kteří tvořili 45,5 %. Střední vzdělání bez maturity mělo 5,5 % respondentů a základní vzdělání mělo pouhých 2,5 %, tedy 5 respondentů z 200 dotazovaných.

Otázka č. 4: Jaký je Váš rodinný stav?

Tabulka č. 4 Rodinný stav

Rodinný stav	Absolutní četnost	Relativní četnost
rozvedený/á	16	8 %
svobodný/á	109	54,5 %
vdovec/vdova	16	8 %
ženatý/vdaná	59	29,5 %
Celkem	200	100 %

Čtvrtá otázka byla zaměřena na rodinný stav respondentů. Z celkového počtu 200 respondentů je 54,5 % z nich svobodných. Druhou nejvíce zastoupenou skupinou byli respondenti, kteří jsou v manželství a tvořili 29,5 %. Rozvedených respondentů bylo 8 % a stejně tak bylo i respondentů ovdovělých.

Otázka č. 5: V jakém kraji žijete?

Tabulka č. 5 Kraj

Kraj	Absolutní četnost	Relativní četnost
Pardubický kraj	119	59,5 %
Královeshradecký kraj	39	19,5 %
jiný	42	21 %
Celkem	200	100 %

Pátá otázka dotazníkového šetření zjišťovala, v jakém kraji respondenti žijí. Jednalo se o uzavřenou otázku a respondenti měli na výběr ze tří možností. Nejvíce respondentů bylo z Pardubického kraje, celých 59,5 %. Z jiného neuvedeného kraje bylo 21 % respondentů a 19,5 % respondentů uvedlo jako místo svého bydliště Královeshradecký kraj. Vysoké procento u jiného kraje může být způsobeno elektronickým šířením dotazníku, kdy jej mohl vyplnit prakticky kdokoli.

Otázka č. 6: Kde bydlíte?

Tabulka č. 6 Bydliště

Bydliště	Absolutní četnost	Relativní četnost
na vesnici	65	32,5 %
ve městě	135	67,5 %
Celkem	200	100 %

Šestá otázka byla zaměřena na bydliště respondentů. Jednalo se o uzavřenou otázku a respondenti měli na výběr ze dvou možností. Z celkového počtu 200 respondentů, uvedlo 61 z nich, že žije na vesnici. Dalších 135 respondentů uvedlo, že žije ve městě a 4 respondenti nevybrali žádnou možnost.

Otázka č. 7: Jaký bylo/je Vaše zaměstnání?

Sedmá otázka dotazníku byla otevřenou otázkou a umožnila respondentům napsat vlastní odpověď. Různých zaměstnání bylo v dotazníku velké množství, proto podrobně vypíši jen nejčteněji zastoupené odpovědi respondentů. Dva respondenti na otázku neodpověděli.

Jednalo se o odpovědi:

- *student* – 54 respondentů (27 %)
- *sociální pracovník* – 14 z dotazovaných (7 %)
- *pedagog/učitel/lektor AJ* – 8 respondentů (4 %)
- *dělník* – 8 respondentů (4 %)
- *probační úředník* – 7 respondentů (3,5 %)
- *úředník* – 6 (3 %)
- *ekonom* – 5 respondentů (2,5 %)
- *laborant* – 3 respondenti (1,5 %)
- *osoba samostatně výdělečně činná* – 3 respondenti (1,5 %)
- *výzkumný pracovník* – 3 respondenti (1,5 %)
- *manažer* – 3 respondenti (1,5 %)
- *řidič* – 2 respondenti (1 %)
- *programátor* – 2 respondenti (1 %)
- *operátorka výroby* – 2 respondenti (1 %)
- *elektromechanik* – 2 respondenti (1 %)

Otázka č. 8: Setkal/ jste se někdy s osobou, která byla ve vězení?

Tabulka č. 7 Osobní setkání

Osobní setkání	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	61	30 %
ano	139	70 %
Celkem	200	100 %

Osmá otázka byla zaměřena na to, zda se respondent s osobou propuštěnou z vězení někdy setkal. Osobně se s osobou, která byla ve vězení, setkalo 70 % respondentů. Zbýlých 30 % z dotazovaných osobní zkušenost s takovou osobou nemělo. Velké množství respondentů s osobní zkušeností pro mne bylo překvapením.

Otázka č. 9: Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ano, jakou máte ze setkání zkušenost?

Tabulka č. 8 Zkušenost ze setkání

Zkušenost ze setkání	Absolutní četnost	Relativní četnost
dobrá zkušenost	47	34 %
neutrální zkušenost	70	50 %
špatná zkušenost	22	16 %
Celkem	139	100 %

Otázka devátá se týkala pouze respondentů, kteří na předchozí otázku číslo osm odpověděli ano. Jednalo se o 139 respondentů. Nejčetnější odpovědí byla *neutrální zkušenost*, kterou mělo s osobou propuštěnou z vězení 50 % respondentů. *Dobrou zkušenost* uvedlo 34 % z účastníků a 16 % mělo ze setkání *špatnou zkušenost*.

Otázka č. 10: Myslíte si, že je důležité pomáhat osobám propuštěným z vězení začít žít normální život?

Tabulka č. 9 Důležitost pomoci

Důležitost pomoci	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano, je to důležité	155	77,5 %
ne, není to důležité	3	1,5 %
nedokáži posoudit	42	21 %
Celkem	200	100 %

Otázka číslo 10 se týkala důležitosti pomoci osobám propuštěným z vězení. Nadpoloviční většina respondentů uvedla, že je důležité pomáhat propuštěným osobám začít žít normální život. Pouze 1,5 % z dotazovaných nepovažuje pomoc těmto osobám za důležitou a 21 % respondentů situaci nedokáže posoudit, nemají zřejmě žádnou osobní či zprostředkovanou zkušenost. Neschopnost respondentů posoudit situaci může být též způsobena neinformovaností či nezájmem o danou oblast.

Otázka č. 11: Jakou formu pomoci považuje bezprostředně po propuštění za nejvhodnější?

Tabulka č. 10 Nejvhodnější forma pomoci

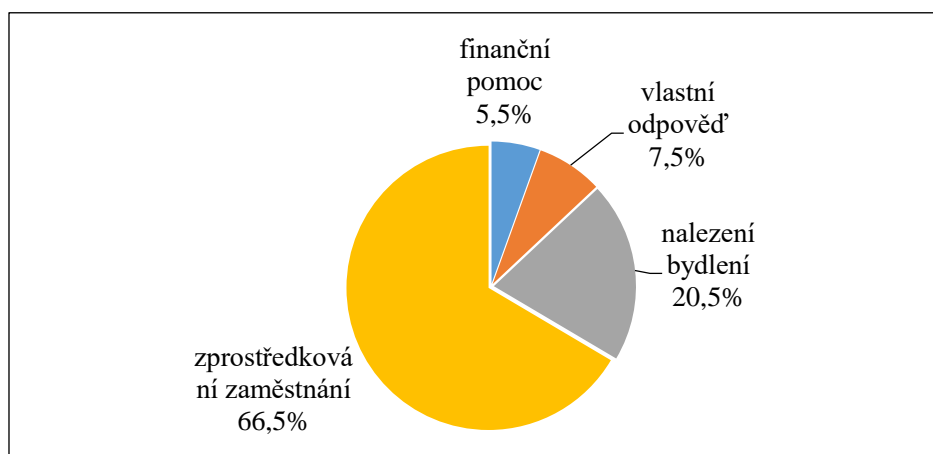
Nejvhodnější forma pomoci	Absolutní četnost	Relativní četnost
finanční pomoc	11	5,5 %
zprostředkování zaměstnání	133	66,5 %
nalezení bydlení	41	20,5 %
vlastní odpověď	15	7,5 %
Celkem	200	100%

Otázka číslo 11 se týkala výběru konkrétní formy pomoci, kterou účastník považuje bezprostředně po propuštění za nejvhodnější. Jednalo se o polouzavřenou otázku dotazníku, kdy si respondenti museli vybrat buď jednu z nabízených možností či napsat vlastní odpověď. Vlastní názor na otázku uvedlo 15 respondent (7,5 %). Nejčetnější byla odpověď *zprostředkování zaměstnání* (66,5 %), jako druhou nejčetněji zastoupenou odpověď uvedli respondenti *nalezení bydlení* (20,5 %) a zbylých 5,5 % účastníků uvedlo *finanční pomoc*. Vlastní odpovědi 15 respondentů bylo:

- *podpořit rodinnou vazbu*
- *pomoc s hledáním bydlení a práce*
- *Spíš záleží na situaci a na potřebě jedince.*
- *psychická pomoc, podpora ze strany nejbližších*
- *zejména finanční pomoc a též aby měli zajištěné sociální prostředí, do kterého by se mohli vrátit*
- *komplexní poradenství dluhy x práce x bydlení*
- *Všechny předchozí možnosti. Nejdůležitější: nalezení bydlení, zprostředkování práce, řešení dluhové situace.*
- *Odnětí veškeré neřesti*
- *Záleží na tom, jak dlouho trvalo odnětí svobody. Pokud je to záležitost 2 let, myslím, že nejlepší je "pokračování" života tam, kde byl před vězením. Pokud více jak 2 roky určitě podpora blízkých (to zahrnuje finance, pomoc při hledání zaměstnání, minimálně strava po určitou dobu.*
- *obojí... jak zaměstnání, tak bydlení. Je potřeba hned obojí ruku v ruce.*
- *všechny dohromady*

- *socializace*
- *přijetí do společnosti*
- *individuální posouzení jednotlivce*
- *"nepodat rybu, ale naučit si ji chytit"*

Graf č. 2 Nejvhodnější pomoc po propuštění

Otázka č. 12: Myslíte si, že sociální pomoc těmto osobám je u nás dostatečně fungující?

Tabulka č. 11 Dostatečnost pomoci

Dostatečnost pomoci	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	74	37 %
ano	32	16 %
nedokáží posoudit	94	47 %
Celkem	200	100 %

Dvanáctá uzavřená otázka byla zaměřena na dostatečnost sociální pomoci osobám propuštěným z výkonu trestu u nás. Největší počet respondentů *nedokáže posoudit* (47 %) dostatečnost pomoci těmto osobám. Dalších 37 % z účastníků hodnotí pomoc u nás jako nedostatečně fungující a zbylých 16 % respondentů si myslí, že sociální pomoc pro tyto osoby u nás dostatečně funguje.

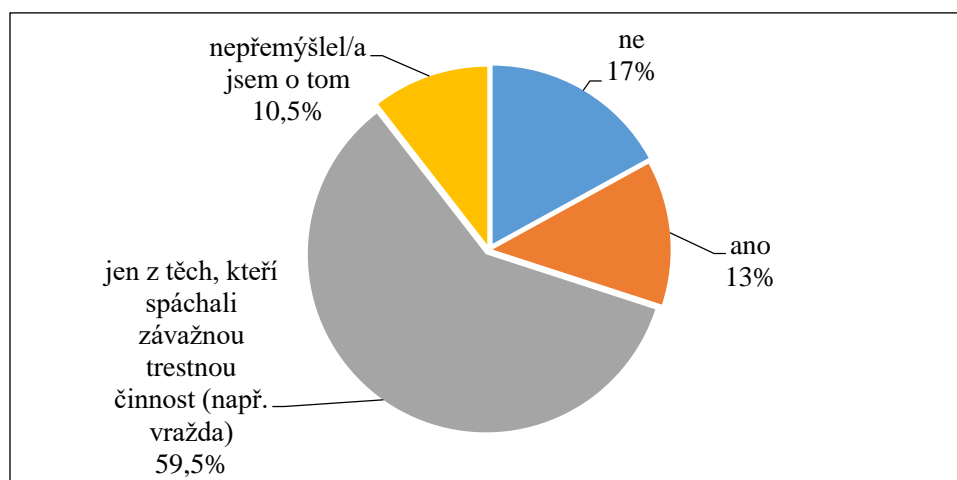
Otázka č. 13: Máte obavu z osob propuštěných z vězení?

Tabulka č. 12 Obava respondentů

Obava respondentů	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	34	17 %
ano	26	13 %
jen z těch, kteří spáchali závažnou	119	59,5 %
nepřemýšlel/a jsem o tom	21	10,5 %
Celkem	200	100 %

Otázka číslo 13 se zjišťovala obavu respondentů z osob propuštěných z vězení. Respondenti měli na výběr ze čtyř odpovědí. Nejvíce respondentů (59,5 %) uvedlo, že má obavu *jen z těch propuštěných, kteří spáchali závažnou trestnou činnost*. Dalších 13 % účastníků uvedlo, že má obavu z propuštěných osob z výkonu trestu. Žádnou obavu pak nemá 17 % z dotazovaných a 10,7 % z dotazovaných o tom nepřemýšleli.

Graf č. 3 Obava z propuštěných osob

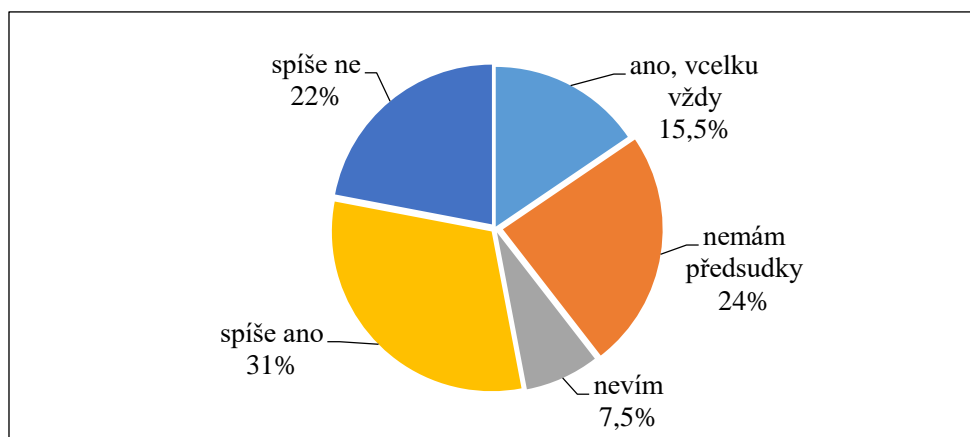
Otázka č. 14: Cítíte předsudky vůči těmto osobám (např. jsou to kriminálníci a už se nezmění)?

Tabulka č. 13 Předsudky respondentů

Předsudky respondentů	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano, vcelku vždy	31	15,5 %
spíše ano	62	31 %
nevím	15	7,5 %
spíše ne	44	22 %
nemám předsudky	48	24 %
Celkem	200	100 %

Otázka číslo 14 byla zaměřena na zjišťování předsudků naší společnosti vůči osobám propuštěným z vězení. Vcelku vždy cítí předsudky 15,5 % z dotazovaných. Odpověď *spíše ano* uvedlo 31 %. Předsudky necítí 22 % respondentů a 24 % dokonce uvedlo, že žádné předsudky vůči propuštěným z vězení nemá. Zbylých 7,5 % z účastníků na tuto otázku nezná nebo neumí vyjádřit odpověď.

Graf č. 4 Předsudky respondentů

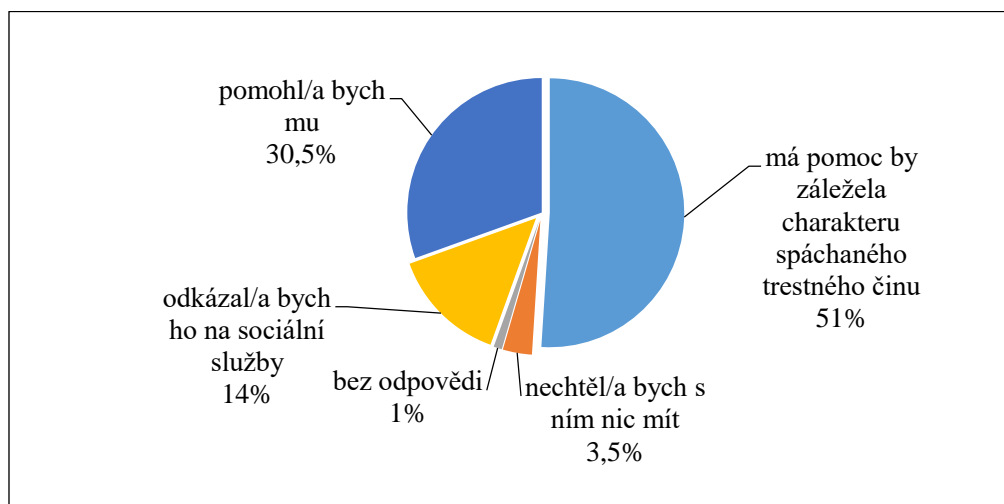
Otázka č. 15: Kdyby Váš příbuzný nebo kamarád byl uvězněn a po propuštění by u Vás hledal pomoc, jak byste se zachoval/a?

Tabulka č. 14 Pomoc blízké osobě

Pomoc blízké osobě	Absolutní četnost	Relativní četnost
má pomoc by záležela charakteru spáchaného trestného činu	102	51 %
nechtěl/a bych s ním nic mít	7	3,5 %
bez odpovědi	2	1 %
odkázal/a bych ho na sociální služby	28	14 %
pomohl/a bych mu	61	30,5 %
Celkem	200	100 %

Patnáctá otázka v pořadí se týkala reakce respondenta, jak by se zachoval v případě, kdyby jeho blízká osoba byla uvězněna a po propuštění by u něho hledala pomoc. Nejčetnější počet respondentů (51%) by propuštěné osobě pomohlo pouze v případě, že by se nejednalo o závažný trestný čin, tedy uvedli odpověď: *má pomoc by záležela na charakteru spáchaného trestného činu*. 30,5 % z dotazovaných by blízké osobě po propuštění z vězení pomohlo, 14 % respondentů by ji odkázalo na sociální služby a pouze 3,5 % z účastníků by s takovou osobou nechtělo nic mít. Dva respondenti nevybrali ani jednu z možností.

Graf č. 5 Propuštěný z vězení je můj příbuzný

Otázka č. 16: Myslíte si, že osoby propuštěné po dlouhodobých trestech, jsou schopny začít žít normální život?

Tabulka č. 15 Začlenění se po dlouhém uvěznění

Začlenění se po dlouhém uvěznění	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	24	12 %
ano, ale budou potřebovat větší pomoc	123	61,5 %
neumím posoudit	26	13 %
rozhodně ano	27	13,5 %
Celkem	200	100 %

Otázka číslo 16 zjišťovala postoj společnosti k dlouhodobým trestům a jejich vlivu na opětovné začlenění se zpět do společnosti. Nejčetnější počet respondentů (61,5 %) si myslí, že osoby propuštěné po dlouhodobých trestech dokáží žít normální život, ale budou potřebovat větší pomoc. Rozhodně ano odpovědělo 13,5 % z dotazovaných, posoudit danou situaci nedokáže 13 % respondentů a 12 % respondentů uvedlo, že takové osoby nedokáží začít žít normální život.

Otázka č. 17: Velký počet propuštěných osob se opakovaně dopouští trestné činnosti a vrací se tak zpět do vězení. Jaké si myslíte, že jsou pro to důvody?

Tabulka č. 16 Důvody recidivy

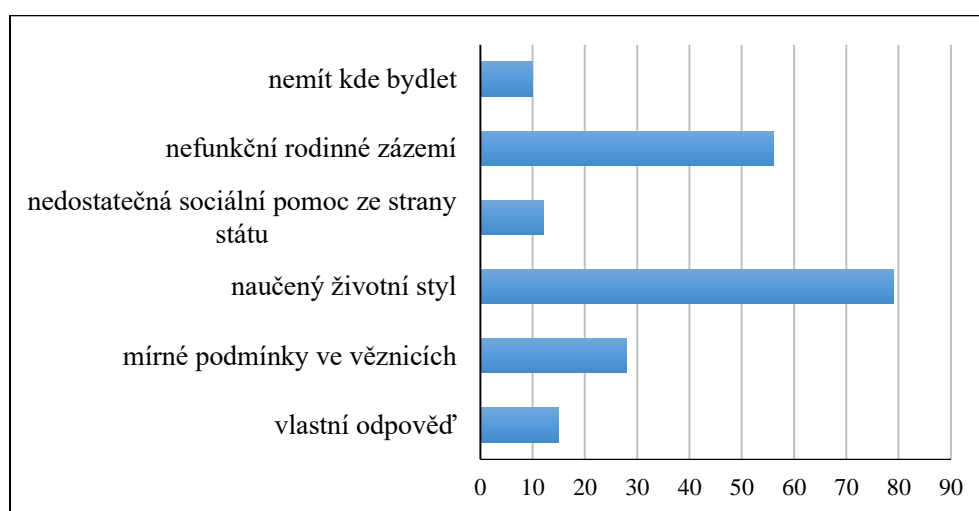
Důvody recidivy	Absolutní četnost	Relativní četnost
nemít kde bydlet	10	5 %
mírné podmínky ve věznicích	28	14 %
naučený životní styl	79	39,5 %
nedostatečná sociální pomoc ze strany státu	12	6 %
nefunkční rodinné zázemí	56	28 %
vlastní odpověď	15	7,5 %
Celkem	200	100 %

Otázka číslo 17 zjišťovala nejčastější důvody opakovaného páčání trestné činnosti. Respondenti měli v této otázce na výběr z 5 možností nebo volbu vlastní odpovědi. Největší počet respondentů (39,5 %) uvedl, že důvodem je *naučený životní styl* pachatelů. Druhou nejpočetněji zastoupenou odpovědí byl důvod *nefunkčního rodinného zázemí* pachatele trestného činu, který uvedlo 28 % z účastníků. *Mírné podmínky ve věznicích* uvedlo 14 % respondentů, *nedostatečnou pomoc ze strany státu* 6 % respondentů a 5% z dotazovaných považuje za důvod recidivy *nemít bydlení*. Zbýlých 7,5 % respondentů volilo možnost vlastní odpovědi. Jednalo se o odpovědi:

- *kombinace faktorů např. uvedené nefunkční rodinné zázemí, naučený životní styl, absence bydlení a zaměstnání, neexistující postpenitenciární péče*
- *Neumí se přizpůsobit společenským normám. Ve vězení má vše, co k životu potřebuje, pokud nemá motivaci zůstat na svobodě kvůli rodině.*
- *kombinace různých faktorů - nefunkční rodinné zázemí, naučený životní styl*
- *Toto nelze zobecňovat. Každý může recidivovat z jiného důvodu, ať už naučený životní styl, drogová závislost, nedostatek financí, nemožnost nalézt zaměstnání se zápisem v RT, vrácení se k původním přátelům (kteří také páčají trestnou činnost) apod.*
- *všechny výše uvedené důvody*
- *nefunkční zázemí, nedostatek sociálních služeb na integraci, nedostatek financí po propuštění z VTOS*
- *dluhy a exekuce*
- *Všechny výše zmíněné možnosti (možná kromě první).*

- již se nedokáží resocializovat
- nepoučitelnost
- nechtějí měnit svůj styl života
- Záleží na jednotlivých osobách, jejich okolí, jejich osudech... Dle mého názoru je zde mnoho proměnných.
- kombinace více
- nemá pevnou vůli svůj život změnit
- teplo a ubytování ve věznici

Graf č. 6 Důvody recidivy

Otázka č. 18: Myslíte si, že se člověk, který byl ve vězení několikrát, může napravit?

Tabulka č. 17 Náprava recidivisty

Náprava recidivisty	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	80	40 %
ano	49	24,5 %
nedokáží posoudit	71	35,5 %
Celkem	200	100 %

Osmnáctá otázka byla zaměřena na názor respondentů, zda se může recidivující pachatel napravit. Velká část respondentů (40 %) si myslí, že se takový člověk napravit nedokáže. Další z dotazovaných zastávají názor, že se člověk napravit dokáže, konkrétně tak odpovědělo 24,5 % z dotazovaných. A 35,5 % respondentů nedokáže situaci posoudit.

Otázka č. 19: Jak si myslíte, že se dá nejlépe zabránit recidivě (opakované páchaní trestné činnosti)?

Tabulka č. 18 Jak zabránit recidivě

Jak zabránit recidivě	Absolutní četnost	Relativní četnost
zpřísnit podmínky ve věznicích	56	28 %
práce s rodinnou odsouzeného	36	18 %
ukládat přísnější tresty	39	19,5 %
zajistit jim bydlení	6	3 %
zajistit propuštěnému zaměstnání	41	20,5 %
vlastní odpověď	22	11 %
Celkem	200	100 %

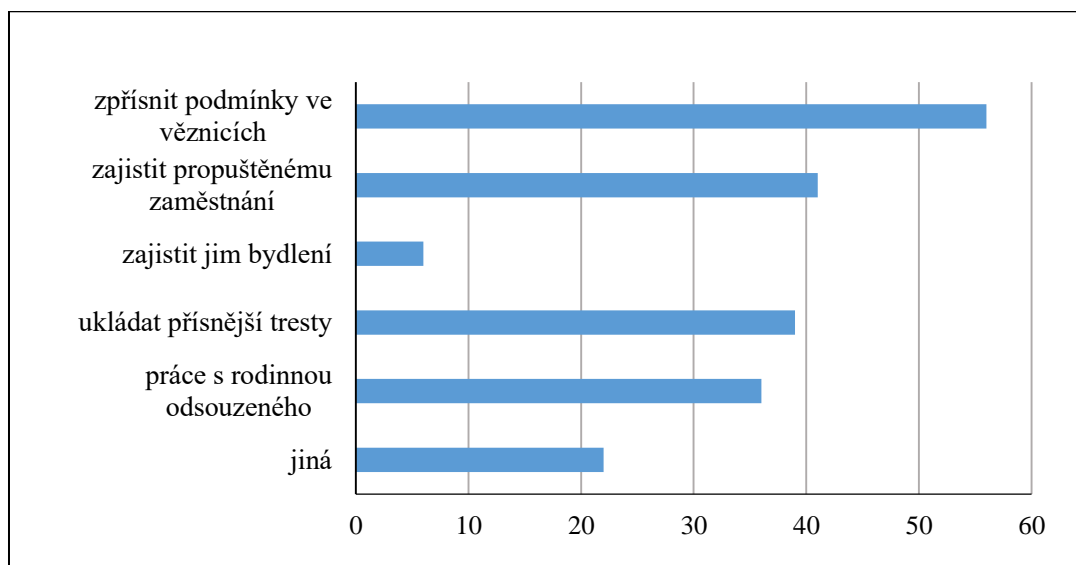
Otázka číslo 19 se zjišťovala možnosti zabránění recidivy z pohledu respondentů. Jednalo se o polouzavřenou otázku s možností vlastní odpovědi. Nejlepší možností je podle 28 % respondentů *zpřísnění podmínek ve věznicích*. Druhou nejvíce zastoupenou odpovědí (20,5 %) bylo *zajistit propuštěnému zaměstnání* a tím zabránit případné recidivě. *Práci s rodinnou* spatřuje jako řešení recidivy 18 % z dotazovaných, 19 % respondentů by recidivě zabránilo *ukládáním přísnějších trestů* a pouze 3 % respondentů vidí zábranu recidivy v *nalezení bydlení* propuštěným osobám. Pro volbu vlastní odpovědi se rozhodlo 11 %. Vlastní odpovědi respondentů byly následující:

- *kvalitní práce s odsouzeným již ve vězení a následně také po propuštění (sociálního a psychologického charakteru)*
- *zavést trest smrti v případě zvláště závažného zločinu (např. vražda)*
- *Nedokáži odpovědět, otázka je pro mne velmi těžká. Domnívám se, že je třeba multidisciplinární podpory jedince.*
- *Narídit pohyb mimo kraj, kde trvale páchal trestnou činnost.*
- *komplexnější přístup: přísnější podmínky ve věznicích, zajištění zaměstnání, práce s rodinnou, pomoc s hledáním bydlení*
- *Myslím, že každá z výše zmíněných, mají vliv na recidivu.*
- *myslím, že je velmi důležitá primární prevence. zvnitřňování právních a sociálních norem, přísnější soudní systém (jelikož jsou přeplněné věznice dostávají stále dokola alternativní tresty, které u některých opakovaně nemají význam), pomoc lidem z nižších vrstev aby se nemuseli uchýlovat k trestné činnosti (krádeže jídla jelikož nemají dostatek financí)*

- *musí mít: zaměstnání, bydlení, podporu rodinu*
- *práce s rodinou, jisté bydlení, vhodné sociální prostředí, apod.*
- *komplexní podpora a pomoc*
- *nevím*
- *psychologická poradna pro propuštěné a jejich blízké*
- *Zamilovat se a mít děti.*
- *Trest smrti*
- *zprísnila bych podmínky ve věznici, zvýšila bych dobu pobytu ve vězení, ale také bych mu po propuštění poskytla lepší podmínky, pomohla mu sehnat práci, aby se začlenil alespoň nějakým způsobem*
- *Dle mého většinu recidivistu nelze napravit*
- *Každý jednotlivě vyžaduje jiný přístup, tedy jinou variantu.*
- *sociální pomoc a dohled*
- *individuálně sledovat*
- *individuálně*
- *prevence už rodinnou výchovou*
- *pokud to má člověk již v sobě, nedá se s tím moc dále pracovat*

Graf č. 7 Jak zabránit recidivě

Otázka č. 20: Díval/a byste se kladněji na osobu propuštěnou z vězení, pokud by se jednalo o ženu?

Tabulka č. 19 Kladnější postoj k ženě

Kladnější postoj k ženě	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	13	6,50 %
ne, pohlaví nehraje roli	160	80 %
neumím posoudit	27	13,50 %
Celkem	200	100 %

Otázka číslo 20 byla zaměřena na roli pohlaví osoby propuštěné z vězení. Muži se do vězení dostávají mnohem častěji než ženy. Kladněji by se na propuštěnou ženu dívalo 6,5 % respondentů. Nejčtenější odpověď respondentů byla, že pohlaví pro ně nehraje roli a zbylých 13,5 % z dotazovaných neumí danou situaci posoudit.

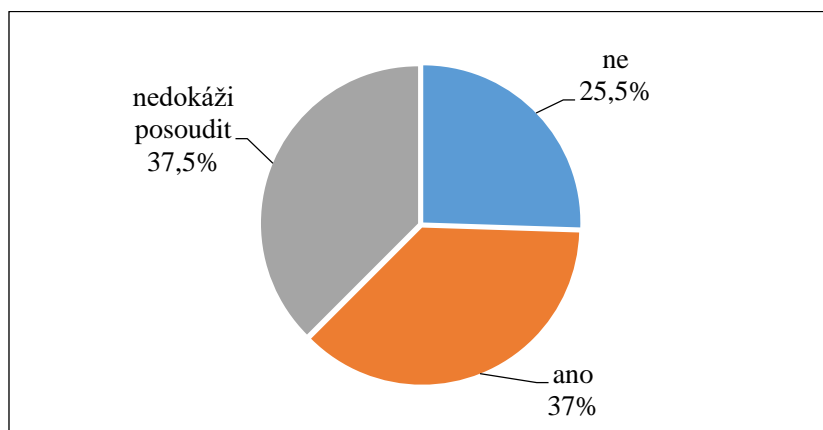
Otázka č. 21: Myslíte si, že ženy mají větší snahu a motivaci po propuštění znovu začít žít normální život?

Tabulka č. 20 Větší motivace žen

Větší motivace žen	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	51	25,50%
ano	74	37%
nedokáží posoudit	75	37,50%
Celkový součet	200	100%

Otázka číslo 21 zjišťovala, zda si respondenti myslí, že propuštěné ženy mají větší motivaci a snahu se znovuzačlenit do normálního života. Nejčtenější zastoupení respondentů (37,5 %) nedokáže motivaci žen posoudit, 37 % respondentů uvedlo ano, tedy ženy podle nich mají větší motivaci a snahu začít po propuštění žít normální život a 25,5 % z dotazovaných si myslí, že ženy větší snahu než muži nemají.

Graf č. 8 Větší motivace žen k nápravě

Otázka č. 22: Myslíte, že je důležité, aby odsouzení povinně pracovali ve vězení a udržovali si tím pracovní návyky?

Tabulka č. 21 Udržování pracovních návyků

Udržování pracovních návyků	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	3	1,5 %
ano	192	96 %
neumím posoudit	5	2,5 %
Celkem	200	100 %

Otázka číslo 22 se dotazovala respondentů na to, zda je podle nich důležité pracovat již ve výkonu trestu a udržovat si tím pracovní návyky. Jak můžeme vidět v tabulce i grafu, celých 96 % z dotazovaných si myslí, že je důležité, aby odsouzení ve vězení pracovali, další 2,5 % respondentů neumí situaci posoudit a zbylé 1,5 % respondentů uvedlo, že není důležité, aby odsouzení ve věznici pracovali.

Otázka č. 23: Kdyby jste byl/a majitelem firmy či podniku, zaměstnal/a byste osobu se záznamem v rejstříku trestů?

Tabulka č. 22 Zaměstnání osoby s kriminální minulostí

Zaměstnání osoby s kriminální minulostí	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	21	10,5 %
ano, pokud by měl co nabídnout	135	67,5 %
nedokáží posoudit	44	22 %
Celkem	200	100 %

Otázka číslo 23 se zabývala situací, kdy si má respondent představit, že je majitelem firmy a zájemce o zaměstnání má záznam v rejstříku trestů. Nejčteněji zastoupenou odpovědí bylo: *ano, pokud by měl co nabídnout*, kterou uvedlo 67,5 % respondentů. To znamená, že 67,5 % z dotazovaných by nevadilo, že jejich zaměstnanec má záznam v rejstříku trestů, pokud by měl pracovní dovednosti. Ve své firmě by pak nezaměstnalo osobu s kriminální minulostí 10,5 % z dotazovaných a 22 % respondentů danou situaci nedokáže posoudit.

Otázka č. 24: Souhlasíte s tím, že pokud propuštěný žije řádný život, může poté podle stanovených podmínek zažádat o výmaz trestu z výpisu z rejstříku trestů?

Tabulka č. 23 Vymazání trestu

Vymazání trestu	Absolutní četnost	Relativní četnost
ne	55	27,5 %
ano	145	72,5 %
Celkem	200	100 %

Otázka číslo 24 se týkala výmazu trestu z výpisu z rejstříku trestů a pohledu respondentů, zda s touto možností souhlasí či nesouhlasí, pokud osoba propuštěná z výkonu trestu splní zákonem stanovené podmínky a žije řádný život. Nadpoloviční většina respondentů, tedy 72,5 % z celkového počtu 200 respondentů s danou možností souhlasí. Zbylých 27,5 % z dotazovaných s možností výmazu trestu nesouhlasí.

Otázka č. 25: Napadají Vás nějaké návrhy či doporučení, jak lépe pracovat s propuštěnými osobami nebo případně jak je lépe na propuštění už ve vězení připravovat?

Dvacátá pátá otázka dotazníku byla otevřenou otázkou a podněcovala respondenty k dalším návrhům a doporučením, jak lépe s propuštěnými osobami pracovat. Většina respondentů, konkrétně 129 (64,5 %), neměla žádné návrhy ani doporučení k dané problematice. Zbylých 71 (35,5 %) respondentů uvedlo tyto návrhy a doporučení:

- *Více se zaměřovat na sociální okolí jedince.*
- *Povinná skupinová i individuální psychoterapie; budování v odsouzených pocitu odpovědnosti; zajištění zaměstnání a bydlení ještě v době, kdy je odsouzený ve vězení.*
- *Je potřeba zajistit adekvátní sociální služby, které zamezí opětovnému páchání trestné činnosti.*
- *Podle mě je penitenciární péče dostatečná, ovšem stojí tu problém ze strany státu. Vychovatelé a veškerý personál musí spíše více papírovat než se reálně zabývat*

příklady. Celkově je zde náš stát postaven na mnoha papírech a málo reálu protože na to prostě nezbyvá čas. Každopádně hodně záleželo jaký trestný čin se jedná, jaká je povaha trestaného. Taký určitě není dobře, aby alimentář seděl s někým odsouzeným za násilný trestný čin, protože co se asi tak může za rok sezení naučit.

- *Zajistit kompletní nabídku o propuštění: péče o rodinu v době uvěznění, péče o rodinu po době propuštění, pomoc při nalezení práce a bydlení. Ideálně aby odsouzený odcházel s již nalezeným zaměstnáním a možností bydlení.*
- *Podle množství aktivit v programu zacházení pro jednotlivé odsouzené usuzují, že jejich cíle i počet jsou vhodně řešeny. Je, si myslím potřeba působit zřejmě více na psychiku odsouzeného, snažit se "změnit" navést na správnou cestu, tak aby programy zacházení a další aktivity byli více efektivní. Asi se také především zaměřit na práci s odsouzenými v přípravné fázi na propuštění, poskytnout co nejvíce možností řešení postupného přechodu a resocializace "venku".*
- *Myslím, že péče je v současné době dostačující.*
- *Práce s rodinou v době VTOS. Pokud nemá propuštěný rodinné zázemí, pak je nasnadě otázka povinné postpenitenciární spolupráce.*
- *Více kvalifikovaných zaměstnanců ve Věznicích a tím i větší čas věnovat se důkladněji osobám ve VTOS.*
- *Zabránit tomu, aby se ve vězení osoby učily jak páchat trestnou činnost.*
- *Myslím, že pomoc je dostatečná - programy zacházení.*
- *Zajistit jim kontakt s rodinou, popř. pokud nemají rodinu, tak s nejbližšími osobami, ten prohlubovat již při výkonu trestu, aby po propuštění měli kam jít bydlet, připravovat je ve vězení na normální režim i režim v práci.*
- *Neukládat opakovaně alternativní tresty jedné osobě.*
- *Celkově je důležité, aby člověk měl lidi, na které se může obrátit. Jako rodina, přátelé, často se tyto vazby kvůli vězení zpřetrhají, a pak se nemají kam vracet, tudíž se i snižuje motivace, proč vést řádný život apod.*
- *Lepší sociální práce už před propuštěním z vězení. Určité výhody pro zaměstnavatele, kteří zaměstnají lidi se zápisem v trestním rejstříku.*
- *Povinná práce ve věznicích; pomoc při začlenění se do společnosti (bydlení, práce, styk s rodinou..)*
- *Připravovat je lépe již ve VTOS - zařídit jim např. OP, vejít v kontakt s jejich rodinou,*

případně jim pomoci s hledáním zaměstnání či bydlení, pokud jim nepomůže rodina.

- *Rozhodně by měli mít v podvědomí instituce, na které se po propuštění mohou obrátit, jelikož to velice usnadňuje integraci pachatelů.*
- *Pomoc musí začít už ve VTOS a plynule přejít do reálného života.*
- *Větší koordinace služeb po propuštění (dobrou práci dělá Rubikoncentrum) z VTOS.*
- *Chovat se tak, abych se do vězení ani nedostal. Peace.*
- *Bylo by dobré jim pomoci najít bydlení a práci ještě před propuštěním.*
- *Více pracovat s rodinou, před propuštěním trénovat režimové návyky spojené s prací.*
- *Hlavně pracovní návyky!*
- *Je důležité, aby ve vězení pracovali.*
- *Nedělat nic za ně, POUZE pomáhat!*
- *Jiný systém a přístup věznic.*
- *Více využívat a zdokonalit programy zacházení s odsouzenými.*
- *Domy "na půli cesty" pro propuštěné (na svobodě by po určitou dobu měli zajištěné zázemí a psychologickou pomoc (kvůli změně prostředí a návyků).*
- *Odebrat jim možnost koupi drog ve vězení.*
- *Učit lepší komunikaci. Dělat různé programy pro vězně, kteří mají opustit věznici, aby věděli, jak zadat o práci, jak se chovat v kolektivu. Také by pomohla asi nějaká psychická podpora. (terapie)*
- *Více individuální práce. A s člověkem více pracovat v rámci sociálního programu.*
- *Určitě by po propuštění měli navštěvovat nějaké speciální zařízení, které jim pomůže socializovat se, pomoci s hledáním práce a popřípadě se jen někomu vypovídat.*
- *Už ve vězení, by bylo dobré zajistit jim místo, kde by mohli začít vydělávat. Podle potřeb pak zajistit krátkodobé ubytování. Zpřísnil bych podmínky věznic, využil bych trestance jakou levnou pracovní sílu. Mohli by vykonávat i práci, která je jim sympatická, pokud by o ně byl zájem, ale s minimálním platem, který by se jim vydal po propuštění (samozřejmě by se z něho odečetli základní náklady na jejich uvěznění).*
- *Připravovat ho na propuštění co nejlépe, projednávat s ním práci, bydlení a pracovat s rodinou. Pokud člověk nenastoupí do práce a nebude mít kde bydlet, rychle si uvědomí, že ve věznici měl lepší životní podmínky.*
- *Záleží na individualitě a povaze trestného činu. Někteří budou recidivisté přes veškerou pomoc. Je třeba posuzovat morální dopad, některé nepropouštět vůbec, těm ostatním pomoci s bydlením a prací, určitě pracovat celou dobu výkonu trestu pokud*

zdraví umožňuje.

- *V době výkonu trestu udržovat pracovní režim.*
- *Psychoterapeutická pomoc, práce s rodinou odsouzeného, zajištění zázemí a práce. Zjištění podmínek ze kterých pochází, návyky... je třeba je připravit na život "venku"*
- *Ano, nicméně na to nejsou poskytovány dostatečné finance.*
- *Vězení by mohla mít s některými firmami smlouvy na základě, kterých by bylo možné dle potřeb a zájmů vězňů zajistit těmto vězňům práci tak, aby neměli po propuštění chuť dál páchat trestnou činnost a navykli si na nějaký denní režim normálního života.*
- *Špíny ať zůstanou v kriminále, dostali se tam sami, tak ať si sami pomohou.*
- *Osobně znám jednoho chladnokrevného tehdy ještě nezletilého vraha, který byl potrestán pouze umístěním do "polepšovny" na 5 dní v týdnu, jinak zůstal na svobodě, přesto, že vyhrožoval smrtí dalším lidem, s tím naše soudnictví neumí pracovat. Prvotně by se měli vyřešit věci týkající se výšky a způsobu trestů, pak se může jednat o lepší přípravě na propuštění. Pokud dotyčného nepotrestají, čímž mu ukážou, že společnost je ochotna toto jednání tolerovat, pravděpodobnost recidivy je až alarmující.*
- *Pomoci najít práci, bydlení sehnat na par týdnů dopředu než si najdou práci.*
- *Zajišťovat bydlení a práci při pobytu ve věznici, pracovat i s rodinou odsouzeného, možnosti rekvalifikace ve věznici.*
- *Povinná práce a možnost vzdělávání ve věznicích by pomohly. Tím nemyslím navlékání korálků, ale úklid ulic, kácení dřeva, těžba atd. - dřina. Případné amnestie by mohl schvalovat senát (určitě Klausovy a Zemanovy amnestie). Ve věznicích by nemělo být lepší vybavení než na školách a kolejích (bohužel tomu tak občas je).*
- *Práce ve vězení.*
- *Asi ne, možná už jim ve vězení při posledních dnech pobytu pomoci shánět práci.*
- *Asi aby ve vězení pracovali a po propuštění měli peníze do začátku.*
- *Možnost pracovat, splácet dluhy, spolupracovat s rodinou.*
- *Všichni odsouzení by měli pracovat.*
- *Větší motivace pro zařazení do práce.*
- *Dlouhodobá práce s psychologem před propuštěním i po.*
- *Myslím si, že po propuštění by se měla věnovat těmto osobám pozornost a pomoc.*
- *Hlavně ve vězení povinnost pracovat!*
- *Dlouhodobý sociální dohled, pomoc, včetně psychologa.*

- *Všichni odsouzení by měli pracovat.*
- *Pracovat před propuštěním odsouzeného s rodinou, zajistit dostatečné bydlení, pomoci najít práci, poskytnout větší pocit odpovědnosti za vlastní život, dát důvěru, pečlivě vybírat pracovníky věznic.*
- *Důležité je udržovat je co nejvíce v kontaktu s vnějším světem, ale u nich nedošlo k prisonizaci, motivace z jejich strany*
- *Důležitá je jejich příprava na propuštění - pomoc při hledání bydlení, kontaktování rodiny, hledání práce, bylo by dobré více sociálních služeb pro tyto osoby.*
- *Pracovat s odsouzeným již ve vězení, aby byl připraven na život na svobodě.*
- *Vše spočívá v kontinuální práci různých odvětví, jak penitenciární tak postpenitenciární, propojenost vede k efektivitě, bohužel u nás není ideální.*
- *Věnovat mu čas, aby měl pocit bezpečí, že někam patří.*
- *Dát propuštěným z vězení šanci na normální život.*
- *Zajistit práci, bydlení a pravidelné hlášení se, případně práce s psychologem.*
- *Důvěra, schopnost vyslechnout.*
- *Ve vězení před propuštěním nácvik samostatného života, finanční myšlení, zaměstnání apod.*
- *Potřeboval bych více času se nad tímto zamyslet.*
- *Podle charakteru trestu s odsouzeným pracovat, pokud sám chce.*
- *Lepší provázanost sociální práce, od uvěznění po propuštění.*
- *Zajistit práci.*
- *Už ve vězení je připravovat, dále kurátor, zaměstnání, ubytování.*

Statistické testování a ověřování hypotéz

Testování hypotézy č. 1

Pro testování hypotézy č. 1 jsem si stanovila porovnávání dotazníkových otázek číslo 6 a 13. Otázka č. 6 se týkala bydliště respondentů a otázka č. 13 byla zaměřena na obavu respondentů z osob propuštěných z výkonu trestu.

Stanovila jsem si:

H_0 : Lidé žijící na vesnici mají větší obavu z osob propuštěných z vězení než lidé z města.

H_A : Lidé žijící na vesnici nemají větší obavu z osob propuštěných z vězení než lidé z města.

Pro testování hypotézy jsem využila kontingenční tabulky. Nejprve jsem si vytvořila kontingenční tabulku ze získaných dat a tyto data jsem si označila pro lepší přehlednost jako

empirická. Ve druhé tabulce jsem pak z empirických dat vypočetla data teoretická. Třetí tabulka je použita pro výpočet testového kritéria (dále jen TK). Pro výpočet testového kritéria bylo využito vzorce: $TK = \sum \left(\frac{empr-teor}{teor} \right)^2$

Pro výpočet kritické hodnoty (dále jen KH) použijeme statistickou funkci: CHISQ.INV.RT

Pro výpočet přesné chyby prvního druhu (p-hodnoty) použijeme statistickou funkci: CHISQ.DIST.RT

Hladinu volnosti vypočítáme pomocí vzorce: $v = (r - 1) \cdot (c - 1)$

Hladina významnosti je stanovena na 0,05.

Empirické četnosti	ne	ano	jen z těch, kteří spáchali závažný trestný čin	nepřemýšlel/a jsem o tom	Celkem
na vesnici	12	11	35	7	65
ve městě	22	15	84	14	135
	34	26	119	21	200

Teoretické četnosti	ne	ano	jen z těch, kteří spáchali závažný trestný čin	nepřemýšlel/a jsem o tom	Celkem
na vesnici	11,05	8,45	38,675	6,825	65
ve městě	22,95	17,55	80,325	14,175	135
	34	26	119	21	200

	ne	ano	jen z těch, kteří spáchali závažný trestný čin	nepřemýšlel/a jsem o tom
na vesnici	0,081674208	0,769526627	0,349208144	0,004487179
ve městě	0,039324619	0,370512820	0,168137254	0,002160493

alfa = 0,05

TK = 1,785031344

KH = 7,814727903

p-hodnota = 0,618197688

TK < KH

Přijímám H₀.

Z výsledků vyplývá, že platí nulová hypotéza H₀ – Lidé žijící na vesnici mají větší obavu z osob propuštěných z vězení než lidé z města. V dotazníkovém šetření měli ovšem podstatně větší zastoupení lidé žijící ve městě, tudíž by výsledky mohly být odlišené, kdyby bylo zastoupení respondentů z měst a vesnic více vyrovnané. Navíc většina respondentů uvedla odpověď, že jejich obava závisí na charakteru spáchaného trestného činu. Závěr nemůžeme zobecnit na celou populaci.

Testování hypotézy č. 2

Pro testování hypotézy číslo 2 jsem si stanovila porovnávání dotazníkových otázek číslo 1 a číslo 20. Otázka číslo 1 se týkala pohlaví respondentů a otázka číslo 20 byla zaměřena na roli pohlaví propuštěné osoby, zda mají respondenti kladnější postoj k ženě propuštěné z výkonu trestu než k propuštěnému muži.

Stanovila jsem si:

H_0 : Pohlaví propuštěné osoby neovlivňuje postoj společnosti k dané osobě.

H_A : Pohlaví propuštěné osoby ovlivňuje postoj společnosti k dané osobě.

Pro testování hypotézy jsem využila kontingenční tabulky. Nejprve jsem si vytvořila kontingenční tabulku ze získaných dat a tyto data jsem si označila pro lepší přehlednost jako empirická. Ve druhé tabulce jsem pak z empirických dat vypočetla data teoretická. Třetí tabulka je použita pro výpočet testového kritéria. Pro výpočet testového kritéria bylo využito vzorce: $TK = \sum \left(\frac{empr-teor}{teor} \right)^2$

Pro výpočet kritické hodnoty použijeme statistickou funkci: CHISQ.INV.RT

Pro výpočet přesné chyby prvního druhu (p-hodnoty) použijeme statistickou funkci: CHISQ.DIST.RT

Hladina volnosti vypočítáme pomocí vzorce: $v = (r - 1) \cdot (c - 1)$

Hladina významnosti je stanovena na 0,05.

Empirické četnosti	ano	ne, pohlaví nehraje roli	neumím posoudit	Celkem
muž	6	59	11	76
žena	7	101	16	124
	13	160	27	200

Teoretické četnosti	ano	ne, pohlaví nehraje roli	neumím posoudit	Celkem
muž	4,94	60,8	10,26	76
žena	8,06	99,2	16,74	124
	13	160	27	200

	ano	ne, pohlaví nehraje roli	neumím posoudit
muž	0,022744939	0,053289474	0,053372320
žena	0,139404467	0,032661290	0,032712067

alfa = 0,05

TK = 0,334184557

$$KH = 5,991464547$$

$$p\text{-hodnota} = 0,846121529$$

$$TK < KH$$

Přijímám H_0 .

Při testování druhé hypotézy byla přijata nulová hypotéza H_0 – Pohlaví propuštěné osoby neovlivňuje postoj společnosti k dané osobě. Tento výsledek nám říká, že pohlaví osoby propuštěné z výkonu trestu pro respondenty nehraje roli. Výsledek však nelze generalizovat, protože při vyšším počtu získaných dat, by se mohl lišit.

Testování hypotézy č. 3

Pro testování hypotézy číslo 3 jsem si stanovila porovnávání dotazníkových otázek číslo 2 a číslo 14. Otázka číslo 2 se týkala věku respondentů a otázka číslo 14 se zaměřovala na předsudky respondentů vůči osobám propuštěným z výkonu trestu.

Stanovila jsem si:

H_0 : Věkově mladší lidé mají menší předsudky k osobám propuštěným z vězení než lidé starší.

H_A : Věkově mladší lidé nemají menší předsudky k osobám propuštěným z vězení než lidé starší.

Při testování hypotézy č. 3 byly použity stejné výše popsané postupy jako u dvou předešlých hypotéz.

Empirické čet.	ano, vcelku vždy	spíše ano	nevím	spíše ne	nemám předsudky	Celkem
do 30 let	13	35	5	24	25	102
nad 30 let	18	27	10	20	23	98
	31	62	15	44	48	200

Teoretické čet.	ano, vcelku vždy	spíše ano	nevím	spíše ne	nemám předsudky	Celkem
do 30 let	15,81	31,62	7,65	22,44	24,48	102
nad 30 let	15,19	30,38	7,35	21,56	23,52	98
	31	62	15	44	48	200

	ano, vcelku vždy	spíše ano	nevím	spíše ne	nemám
do 30 let	0,499437065	0,361302973	0,917973856	0,108449198	0,011045751
nad 30 let	0,519822251	0,376050033	0,955442177	0,112875696	0,011496599

$$\text{alfa} = 0,05$$

$$TK = 3,873895599$$

$$KH = 9,487729037$$

p-hodnota = 0,423341151

TK < KH

Přijímám H_0 .

Při testování třetí hypotézy se nám potvrdila nulová hypotéza H_0 – Věkově mladší lidé mají menší předsudky k osobám propuštěným z vězení než lidé starší. Tyto výsledky je možné vysvětlit tak, že mladší lidé jsou tolerantnější než lidé starší, navíc dnešní doba je více uvolněná než například v době komunistického režimu. Výsledky však nelze zobecnit na celou populaci.

Testování hypotézy č. 4

Pro testování hypotézy číslo 4 jsem si vybrala porovnávání dotazníkových otázek č. 3 a otázky č. 12. Otázka číslo 3 zjišťovala nejvyšší dosažené vzdělání respondentů a otázka číslo 12 se týkala postoje respondenta k fungování sociální pomoci u nás.

Stanovila jsem si:

H_0 : Lidé s vyšším vzděláním vnímají sociální pomoc propuštěným osobám jako dostatečně fungující stejně jako lidé s nižším vzděláním.

H_A : Lidé s vyšším vzděláním nevnímají sociální pomoc propuštěným osobám jako dostatečně fungující oproti lidem s nižším vzděláním.

Postup při testování hypotézy č. 4 je totožný s popsáním postupem u hypotéz předešlých.

Empirické čet.	ne	ano	nedokáži posoudit	Celkem
vysokoškolské vzdělání	40	7	44	91
střední a základní vzdělání	34	25	50	109
	74	32	94	200

Teoretické čet.	ne	ano	nedokáži posoudit	Celkem
vysokoškolské vzdělání	33,67	14,56	42,77	91
střední a základní vzdělání	40,33	17,44	51,23	109
	74	32	94	200

	ne	ano	nedokáži posoudit
vysokoškolské vzdělání	1,202425684	3,925384615	0,035372925
střední a základní vzdělání	0,993525911	3,277155963	0,029531524

alfa = 0,05

TK = 9,463396622

KH = 5,991464547

p-hodnota = 0,008811494

TK > KH

Přijímám H_A .

V případě testování hypotézy č. 4 byla podle výsledků přijata alternativní hypotéza H_A – Lidé s vyšším vzděláním nevnímají sociální pomoc propuštěným osobám jako dostatečně fungující oproti lidem s nižším vzděláním. Výsledek nám říká, že vzdělání souvisí s celkovým všeobecným přehledem o poskytovaných službách u nás, mezi respondenty bylo navíc zastoupení i pracovníků ze sociální sféry. Výsledek však nelze generalizovat.

Testování hypotézy č. 5

Při testování hypotézy číslo 5 jsem si vybrala porovnávání dotazníkových otázek č. 8 a č. 10. Otázka číslo 8 se týkala osobního setkání s osobou propuštěnou z výkonu trestu a otázka číslo 10 byla zaměřena na důležitost pomoci těmto osobám.

Stanovila jsem si:

H_0 : Lidé s osobní zkušeností vnímají důležitost pomoci propuštěným osobám stejně jako lidé bez osobní zkušenosti.

H_A : Lidé s osobní zkušeností vnímají důležitost pomoci propuštěným osobám více než lidé bez osobní zkušenosti.

Postup při testování hypotézy č. 5 je stejný jako u předešlých čtyř hypotéz.

Empirické čet.	ano, je to důležité	ne, není to důležité	nedokáži posoudit	Celkem
ne	31	1	29	61
ano	124	2	13	139
	155	3	42	200

Teoretické čet.	ano, je to důležité	ne, není to důležité	nedokáži posoudit	Celkem
ne	47,275	0,915	12,81	61
ano	107,725	2,085	29,19	139
	155	3	42	200

	ano, je to důležité	ne, není to důležité	nedokáži posoudit
ne	5,602868852	0,007986175	20,4618345
ano	2,458812949	0,003465227	8,979653991

alfa = 0,05

TK = 37,5146217

KH = 5,991464547

p-hodnota = 7,14173E-09

TK > KH

Přijímám H_A .

Z výsledků vyplývá, že platí alternativní hypotéza H_A – Lidé s osobní zkušeností vnímají důležitost pomoci propuštěným osobám více než lidé bez osobní zkušenosti. Tento výsledek lze vysvětlit tak, že lidé s osobní zkušeností dokáží lépe posoudit situaci a vidět v pomoci propuštěným osobám svou nezastupitelnou důležitost. Výsledek však nelze zobecňovat na celou populaci.

5.5 Návrhy a opatření

Na základě získaných výsledků navrhuji opatření, která se týkají samotné diplomové práce a také možností jejího využití například v oblasti zkoumání veřejného mínění o osobám propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody.

Co se týče samotné diplomové práce a uskutečněného výzkumu, mohla by práce být rozšířena o další výzkumná šetření, která by prohloubila poznání postojů společnosti k propuštěným osobám. Mohlo by se například jednat o rozhovory s pracovníky státní či neziskové sociální sféry, kteří s propuštěnými osobami přímo pracují a zaujímají odbornější postoje k dané problematice. Přínosné by také určitě bylo, kdyby se výzkumného šetření zúčastnil mnohem větší počet respondentů a lidé by se více vyjadřovali své názory a postoje.

Diplomová práce může být přínosem pro zkoumání postojů naší společnosti k této konkrétní skupině obyvatel, může odkrýt samotný pohled společnosti a také pomoci běžným lidem dozvědět se více o uvěznění, negativních důsledcích uvěznění a následném propuštění, které s sebou přináší další překážky. Společnost by mohla zlepšit přijímání lidí s kriminální minulostí a zmenšit stigmatizaci. Běžní lidé si často nedokáží představit, jakou náročnou situaci uvěznění a propuštění je, ale vidí vinu pouze v daném jedinci. Práce by též mohla být přínosem pro samotné osoby propuštěné z výkonu trestu, kteří mohou díky této práci nahlédnout do pohledu společnosti na ně samotné. A případně se zlepšit v oblastech, které společnost vnímá jako společensky zásadní a důležité. V diplomové práci by také mohli samotní propuštění z výkonu trestu nalézt informace o neziskových organizacích, které jim nabízejí pomoc a obrátit se na ně.

Dále by tato práce mohla být použita pro uvědomění si, že vina není vždy na straně pachatelů trestných činů, ale také ji můžeme hledat v celé společnosti, která k nim zaujímá určitý přístup. Dobré klima nepodporují ani média, která často upozorňují na negativní jevy

ve společnosti místo jevů pozitivních, kterých je v naší společnosti podle mého názoru více než těch negativních.

ZÁVĚR

Společnost by si měla uvědomit, že do výkonu trestu odnětí svobody se může dostat každý, nezáleží na tom, zda se člověk narodí do funkční rodiny a žije spořádaný život. Osobu s kriminální minulostí proto nelze hodnotit pouze na základně záznamu v rejstříku trestů, ale společnost by měla přistupovat ke každému jedinci individuálně a uvědomovat si široký kontext utvářející každého z nás. Společnost by měla dát každému jednotlivci šanci se znova začlenit do běžného života, pokud má dotýčný zájem a snahu.

První část diplomové práce pojednává o postojích, které má každý z nás. Díky postojům se lépe orientujeme v našem životě a můžeme hodnotit objekty, které nás obklopují. Postoje nám pomáhají utvářet náš hodnotový systém, který si v životě formulujeme. To samé platí o konkrétních osobách, zde například osoby propuštěné z výkonu trestu, ke kterým zaujímáme hodnotící postoje a na základě toho k nám také přistupujeme. Dále první část práce přibližuje výkon trestu odnětí svobody, negativní důsledky, které s sebou uvěznění přináší a následně se dostává k propuštění z výkonu trestu.

Druhou část diplomové práce tvoří kvantitativní výzkumné šetření, které bylo provedeno formou dotazníkového šetření. Cílem výzkumu bylo zjistit postoje naší společnosti k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody a nahlédnout tak na pohled společnosti na danou sociální skupinu. Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že velký počet respondentů má osobní zkušenost s osobu propuštěnou z výkonu trestu, což bylo překvapením, avšak tuto zkušenost většina hodnotí bez pozitivního či negativního náboje. Pro dotazované nehraje roli pohlaví osoby s kriminální minulostí a obavu mají hlavně z pachatelů závažných trestných činů. Nejvíce respondenti apelují na zaměstnání, a to jak ve výkonu trestu, tak hlavně po propuštění. Začlenění se u dlouhodobě uvězněných odsouzených respondenti vnímají jako možné, ale zároveň si uvědomují potřebu větší pomoci u takových jedinců. Zároveň velký počet respondentů nedokázal či nechtěl vyjádřit svůj názor, což může být způsobeno i nízkou informovaností společnosti o této problematice. Z pěti stanovených hypotéz byly tři potvrzeny a dvě vyvráceny.

Žádný trestný čin se omluvit nedá, zvláště ten závažný a vědomě zaviněný. Nikdy bychom však neměli vnímat svět jen černý či bílý. Než někoho odsoudíme na základně určité informace, měli bychom mít dostatek vlastních informací a nevěřit informacím zprostředkovaným z třetí strany. Každý má právo na druhou šanci a neodsuzující přístup, protože každý někdy může udělat chybu a napravit se.

POUŽITÉ ZDROJE

Literatura:

BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně: od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 158 s. Právo pro každého. ISBN 80-7169-555-6.

BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 98 s. ISBN 978-80-7338-115-8.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0

ČERNÍKOVÁ, Vratislava, MAKARIUSOVÁ, Vlasta. *Sociální ochrana*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. 156 s. ISBN 80-85981-36-X.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

GOFFMAN, Erving. *Stigma: poznámky k problému zvládnutí narušené identity*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 167 s. ISBN 80-86429-21-0.

HENDRYCH, Igor. *Vybrané kapitoly z penologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2010. 73 s. ISBN 978-80-7248-574-1.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu – základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

LAŠEK, Jan. *Sociální psychologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. 143 s. ISBN 978-80-7435-116-7.

MAREŠOVÁ, Alena, BLATNÍKOVÁ, Šárka, KOTULAN, Petr eds. *Kriminální recidiva a recidivisté – charakteristiky, projevy, možnosti trestí justice*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 303 s. ISBN 978-80-7338-119-6.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. 171 s. ISBN 978-80-262-0697-2.

- MATOUŠEK, Oldřich, KODYMOVÁ, Pavla a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2010. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
- NETÍK, Karel, NETÍKOVÁ, Daria a HÁJEK, Stanislav. *Psychologie v právu: úvod do forenzní psychologie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997. 140 s. Beckova skripta. ISBN 80-7179-177-6.
- PETERSILIA, Joan. *When prisoners come home: Parole and prisoner reentry*. New York: Oxford University Press, 2003. 288 s. ISBN 9780199727414.
- PODANÉ RUCE, o. s. *Průvodce pro výstup z vězení*. 1. vyd. Olomouc: 2012. 41 s. ISBN 978-80-904145-3-2.
- PRAŠKO, Ján a OCISKOVÁ, Marie. *Stigmatizace a sebestigmatizace u psychických poruch*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015. 376 s. ISBN 978-80-247-9906-3.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 125 s. ISBN 978-80-7435-264-5.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 184 s. ISBN 978-80-7435-378-9.
- SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: TU, 2007. 80 s. ISBN 978-80-7372-287-6.
- SUCHY, O. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody a jejich výkon*. Praha: Vydavatelství LEGES, 1991.
- ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a DOUBRAVOVÁ, Dagmar (eds.) *Probace a mediace: Možnost řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.
- ŠTĚRBA, Vladislav. *Penologie*. Praha: Armex Publishing, 2007. 148 s. ISBN 978-80-86795-48-5.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2004. 356 s. ISBN 80-246-0841-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. 872 s. ISBN 80-736-7414-9.

VĚTROVEC, Vladislav et al. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. 115 s. Komentované zákony. ISBN: 80-86432-32-7.

Legislativa:

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2018-11-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2018-12-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2018-12-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140>.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2018-10-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

Internetové zdroje:

CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ. *Tisková zpráva – Tolerance k vybraným skupinám obyvatel*. Praha: Sociologického ústavu AV ČR, 2017. 5 s. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4287/f9/ov170428.pdf.

ČLOVĚK V TÍSNI O. P. S. *Sociální práce v ČR*. [online]. ©2018 [cit. 2018-05-21]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/socialni-prace-v-cr>.

DISMAS o. p. s. *Dismas kavárna bez předsudků* [online]. ©2018 [cit. 2018-05-21]. Dostupné z: <http://dismas.cz/>.

LIGHTHOUSE SPOLEK. *Zadluženost a recidiva* [online]. ©2018 [cit. 2018-30-05]. Dostupné z: <http://www.os-lighthouse.cz/zadluzenost/>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Projekt „Podpora rozvoje a implementace sociálně odpovědného veřejného zadávání“* [online]. ©2016 [cit. 2018-05-05].

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Poslání a cíle probační a mediační služby České republiky* [online]. ©2002-2018 [cit. 2018-05-23]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR. *Projekt Křehká šance II.* [online]. ©2018 [cit. 25-05]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/krehka-sance-ii/>.

RUBIKON CENTRUM, Z. Ú. *Projekty Rubikon centra.* [online]. ©2018 [cit. 2018-05-21]. Dostupné z: <http://www.rubikoncentrum.cz/>.

SOCIÁLNÍ PRÁCE. *Sociální práce s pachateli trestných činů* [online]. 2012, **12**(2) [cit. 2018-20-03]. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/sp2_2012_web-140701130132.pdf.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Základní informace* [online]. © 2018 [cit. 2018-20-03]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/zakladni-informace/>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Co je SARPO* [online]. ©2018 [cit. 2018-20-03]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/sarpo/co-je-sarpo/>.

Dostupné z: <http://sovz.cz/temata/podpora-zamestnavani-osob-s-trestni-minulosti/>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Koncepce vězeňství do roku 2025.* Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2018. 162 s. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1: Pohlaví respondentů	41
Tabulka č. 2: Věk respondentů	42
Tabulka č. 3: Vzdělání respondentů	43
Tabulka č. 4: Rodinný stav	44
Tabulka č. 5: Kraj	45
Tabulka č. 6: Bydliště	46
Tabulka č. 7: Osobní zkušenost	47
Tabulka č. 8: Zkušenost ze setkání	48
Tabulka č. 9: Důležitost pomoci	49
Tabulka č. 10: Nejvhodnější forma pomoci	49
Tabulka č. 11: Dostatečnost pomoci	51
Tabulka č. 12: Obava respondentů	52
Tabulka č. 13: Předsudky respondentů	52
Tabulka č. 14: Pomoc blízké osobě	53
Tabulka č. 15: Začlenění se po dlouhém uvěznění	54
Tabulka č. 16: Důvody recidivy	55
Tabulka č. 17: Náprava recidivisty	57
Tabulka č. 18: Jak zabránit recidivě	57
Tabulka č. 19: Kladný postoj k ženě	59
Tabulka č. 20: Větší motivace žen	60
Tabulka č. 21: Udržení pracovních návyků	61
Tabulka č. 22: Zaměstnání osoby s kriminální minulostí	62
Tabulka č. 23: Vymazání trestu	63

Seznam grafů:

Graf č. 2: Věk respondentů	46
Graf č. 10: Nejvhodnější pomoc po propuštění	51
Graf č. 12: Obava z propuštěných osob	52
Graf č. 13: Předsudky respondentů	53

Graf č. 14: Propuštěný z vězení je můj přítel	54
Graf č. 16: Důvody recidivy	56
Graf č. 18: Jak zabránit recidivě	58
Graf č. 20: Větší motivace žen k nápravě	60

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník k diplomové práci

DOTAZNÍK

Dobrý den, jsem studentkou magisterského oboru Resocializační pedagogika na Univerzitě Pardubice. Ráda bych Vás touto formou poprosila o vyplnění uvedeného dotazníku, který mi poslouží k empirické části mé diplomové práce s názvem Postoje společnosti k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody. Dotazníkem bych ráda zjistila Vaše postoje k dané skupině osob. Dotazník je samozřejmě anonymní. Mnohokrát děkuji za Váš čas.

1. Pohlaví:
  - a) žena
  - b) muž

2. Kolik je Vám let?
  - a) do 30 let
  - b) 30 - 45 let
  - c) 45 - 60 let
  - d) 60 let a více

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
  - a) Základní vzdělání
  - b) Střední bez maturity
  - c) Střední s maturitou
  - d) Vysokoškolské

4. Jaký je Váš rodinný stav?
  - a) Svobodný/á
  - b) Ženatý/vdaná
  - c) Rozvedený/á
  - d) Vdovec/vdova

5. V jakém kraji žijete?
  - a) Královehradecký kraj
  - b) Pardubický kraj
  - c) Jiný

6. Bydlíte:
  - a) ve městě
  - b) na vesnici

7. Jaké bylo/je Vaše zaměstnání?
.....

8. Setkal/a jste se někdy s osobou, která byla ve vězení?
  - a) ano
  - b) ne

9. Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ano, jakou máte ze setkání zkušenost?
- a) dobrá zkušenost
  - b) neutrální zkušenost
  - c) špatná zkušenost
10. Myslíte si, že je důležité pomáhat osobám propuštěným z vězení začít žít normální život?
- a) ano, je to důležité
  - b) nedokáži posoudit
  - c) ne, není to důležité
11. Jakou formu pomoci považuje bezprostředně po propuštění za nejvhodnější?
- a) finanční pomoc
  - b) nalezení bydlení
  - c) zprostředkování zaměstnání
  - d) jinou, jakou:
.....
12. Myslíte si, že sociální pomoc těmto osobám je u nás dostatečně fungující?
- a) ano
  - b) nedokáži posoudit
  - c) ne
13. Máte obavu z osob propuštěných z vězení?
- a) ano
  - b) jen z těch, kteří spáchali závažnou trestnou činnost (např. vražda)
  - c) ne
  - d) nepřemýšlel/a jsem o tom
14. Cítíte předsudky vůči těmto osobám (např. jsou to kriminálníci a už se nezmění)?
- a) ano, vcelku vždy
  - b) spíše ano
  - c) nevím
  - d) spíše ne
  - e) nemám předsudky
15. Kdyby Váš příbuzný nebo kamarád byl uvězněn a po propuštění by u Vás hledal pomoc, jak byste se zachoval/a?
- a) pomohl/a bych mu
  - b) má pomoc by záležela charakteru spáchaného trestného činu
  - c) odkázal/a bych ho na sociální služby
  - d) nechtěl/a bych s ním nic mít

16. Myslíte si, že osoby propuštěné po dlouhodobých trestech, jsou schopny začít žít normální život?
- a) rozhodně ano
  - b) ano, ale budou potřebovat větší pomoc
  - c) ne
  - d) neumím posoudit
17. Velký počet propuštěných osob se opakovaně dopouští trestné činnosti a vrací se tak zpět do vězení. Jaké si myslíte, že jsou pro to důvody?
- a) mírné podmínky ve věznicích
  - b) nefunkční rodinné zázemí
  - c) naučený životní styl
  - d) nedostatečná sociální pomoc ze strany státu
  - e) nemít kde bydlet
  - f) jiný
- důvod:.....
18. Myslíte si, že se člověk, který byl ve vězení několikrát, se může napravit?
- a) ano
  - b) nedokáží posoudit
  - c) ne
19. Jak si myslíte, že se dá nejlépe zabránit recidivě (opakované páchaní trestné činnosti)?
- a) zpřísnit podmínky ve věznicích
  - b) ukládat přísnější tresty
  - c) zajistit propuštěnému zaměstnání
  - d) práce s rodinnou odsouzeného
  - e) zajistit jim bydlení
  - f) jiné:.....
20. Díval/a byste se kladněji na osobu propuštěnou z vězení, pokud by se jednalo o ženu?
- a) ano
  - b) neumím posoudit
  - c) ne, pohlaví nehraje roli
21. Myslíte si, že ženy mají větší snahu a motivaci po propuštění znovu začít žít normální život?
- a) ano
  - b) nedokáží posoudit
  - c) ne

22. Myslíte, že je důležité, aby odsouzení povinně pracovali ve vězení a udržovali si tím pracovní návyky?
- a) ano
  - b) neumím posoudit
  - c) ne
23. Kdyby jste byl/a majitelem firmy či podniku, zaměstnal/a byste osobu se záznamem v rejstříku trestů?
- a) ano, pokud by měl co nabídnout
  - b) ne
  - c) nedokáži posoudit
24. Souhlasíte s tím, že pokud propuštěný žije řádný život, může poté podle stanovených podmínek zažádat o výmaz trestu z výpisu z rejstříku trestů?
- a) ano
  - b) ne
25. Napadají Vás nějaké návrhy či doporučení, jak lépe pracovat s propuštěnými osobami nebo případně jak je lépe na propuštění už ve vězení připravovat?

.....
.....